

Anotācija

Darba nosaukums: Ģimenes loma bērna attīstībā līdz 3 gadu vecumam

Darba autors : Ineta Buka

Zinātniskā darba vadītāja: Ērika Vugule

Pētījuma darba mērķis : Izpētīt ģimenes nozīmi 3 gadus veca bērna attīstībā.

Pētījumā izmantotas šādu autoru atziņas L. Rutkas, D. Dzintares, I. Stangaines, R. Vastas, O. Pīsarikas, G. Nūfelda, H. Gustavsons, L. Vigotskija,

Pētījumā praktiskajā daļā izmantojot anketēšanu, parunas un pedagoģiskā novērojuma metodi tika pārbaudīta vecāku loma, un drošās piesaistes nozīme un 3 g.v bērnu attīstībā.

Pētījuma hipotēze par 3 g.v. bērnu psihofizioloģijai un emocionālā attīstība ir sekmēta, ja starp vecākiem un bērniem nodibināta droša vitālā saite. Ir daļēji apstiprinājies.

Atslēgasvārdi: Vecāku loma, drošā piesaiste, mazbērna attīstība, psihofizioloģija, emocionālā attīstība.

Annotation

Title of the work: The role of the family in the development of a child under the age of 3 years

Author: Ineta Buka

Scientific supervisor: Ērika Vugule

Aim of the research: To study the role of the family in the development of a 3 year old child.

The research used the following authors' opinions L. Rutka, D. Dzintars, I. Stangaines, R. Vastas, O. Pizarikas, G. Newfelda. H. Gustavsons, L. Vigotsky,

Using the questionnaire, parnormal and pedagogical observation method in the practical part of the study, the role of parents was checked, the importance of safe attachment and the development of 3 children in children.

Study hypothesis of 3 g.v. Psychophysiology and emotional development of children are encouraged when a secure vital link is established between parents and children. Has been partially confirmed.

Keywords: Parents' role, safe attachment, development of grandchildren, psychophysiology, emotional development.

SATURS

Anotācija

Ievads.....5

1. ĢIMENES BŪTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Vecāku loma bērna dzīvē un attīstībā.....6

1.2. Drošā piesaiste - vitāli nozīmīgas saiknes raksturojums.....11

2. PSIHOFIZIOLOĢIJA UN SOCIĀLO IDEJU TEORĒTISKIE ASPEKTI BĒRNA ATTĪSTĪBĀ

2.1. Bērna vecumposmu attīstības vispārīgs raksturojums.....14

2.2. Saskarsmes nozīme bērna psihofizioloģiskajā attīstībā17

2.3. Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētāja.....24

3. VECĀKU LOMAS NOZĪMES PRAKTISKĀ IZSPĒTE 3 G.V. BĒRNA ATTĪSTĪBĀ

3.1. Pētījuma organizēšana un metožu izvēle26

3.2. Pētījuma datu ieguve un rezultātu analīze28

SECINĀJUMI.....45

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....46

PIELIKUMS.....48

Ievads

Manu kvalifikācijas darba tematu es izvēlējos personīgas intereses iespaidā jo es ļoti atbildīgi gatavojos kļūt par mammu un tas ir būtisks manai vajadzībai. Nav viena ideāla piemēru, kā tieši vecākiem jāpilda savas lomas. Ir tikai padomi, kurus apzinoties, varam kļūt par aizvien labākiem vecākiem un saprast, ka ja reiz esam izvēlējušies kļūt par vecākiem, tad šo lomu pildīšana ir mūsu svarīgākais dzīves uzdevums. Strādājot par pedagogu ir ļoti līdzīgi noteikumi, pieņemam bērnu un solam viņam sniegt visu vajadzīgo, lai viņš kļūtu par labāko ko viņš vien var, mēs viņiem dodam iespējas un rādām ceļus un palīdzam apgūt visu, lai bērna ceļš būtu vieglāks. Kas tiešām ir vajadzīgs un no kā jāizvairās jaunajiem vecākiem lai savam bērnam nenodarītu pāri jau prenatālajā stadijā. Pirmajā dzīves gadā bērns emocionālo saiti jeb piesaisti no sākuma veido ar vienu, parasti tā ir māte, un tikai pēc tam ar citiem pieaugušajiem: tēvu, vecmāmiņu, vectētiņu vai auklīti. Runājot ar cilvēkiem es esmu saskaršies ar informāciju, kas man pauž bažas par bērna labklājību jaunajās ģimenēs. Latvijai ir viens no starptautiski zemākajiem rādītājiem ģimenes emocionālā atbalsta saņemšanā. Bieži, daudzos gadījumos vecāki meklē atbalstu un palīdzību novēloti, vecāki var kļūt dusmīgi uz saviem bērniem tikai tāpēc ka reizēm paši viņus nesaprot. Viss īpašāk līdz 3 g.v. bērnam ir grūti paskaidrot kas kāi līdz brīdim kad viņš sāk stabili jau runāt teikumos. Vecāki savās ikdienas steigā reizēm neuzskata bērna darbības par nopietnām vai steidzina bērnu. Ir gadījumi, kad vecāki negrib vai nevar samierināties ar bērna veselības problēmām. Tāpēc pirms kļūt par vecāku vaig sagatavoties, lasīt grāmatas, iet kursus, jo tas ir ļoti nopietns process, kas ietekmē katru mazāko niansi bērna dzīvē.

Pētījuma mērķis:

- izpētīt ģimenes nozīmi 3 gadus veca bērna attīstībā

Pētījuma hipotēze:

- 3 g.v. bērnu psihofizioloģiskā un emocionālā attīstība ir sekmēta, ja starp vecākiem un bērniem nodibināta drošā vitālā saite.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko literatūru pētījuma problemātikā - ģimenes nozīmes izpēte, drošās piesaistes un 3 gadus veca bērna attīstības raksturojums.
2. Organizēt praktisko pētījumu ģimenes nozīmes izpēti 3 g.v. bērna attīstībā.
3. Veikt praktisko pētījumu un analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma metodes;

- Teorētiskās literatūras analīze
- Anketēšana
- Pārunas ar ģimeni
- Pedagoģiskais novērojums

Pētījuma bāze:

- Rīgas x pii 10 bērni, 10 bērnu vecāki, 3 pedagogi.

1. ĢIMENES BŪTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Vecāku loma bērna dzīvē un attīstībā

Ģimene visos laikos un visās kultūrās ir bijusi pašsaprotama vērtība, sargāta un kopta, kā liels dārgums. Vecāku loma sākas jau tajā brīdī, kad bērniņš tiek gaidīts. Vīrietis un sieviete gatavojas lielajiem notikumiem. Dzemdības un kļūšana par vecākiem. Gaida, kad ieraudzīs savu mazuli, domā par to – kā tas būs, vai visu pareizi mācēs izdarīt, vai pietiekami labi varēs par bērnu parūpēties, bet kamēr bērniņš ir vel vēderā, vecākiem vajag punci glaudīt un runāt, būt mierīgiem un iet pastaigā, jo bērns jūt visu ko jūt māte. Kad bērniņš ir piedzimis sākas auklēšana, barošana, aprūpēšana, vēlāk – mācīšana staigāt, runāt, ēst utt. Taču vecāku lomas ar to vien nebeidzas. Tās ir rūpes visa mūža garumā.

Vecākiem vienmēr vajadzētu pievērst uzmanību bērna interesēm – kas viņam patīk, kas nepatīk, un palīdzēt mazajam dzīves izzinātajam izpētīt dažādas jaunas lietas, apgūt jaunas prasmes – iegūt jaunas zināšanas. Daudzi skolotāji iedrošina vecākus pārskatīt, ko bērns apgūst skolā un būt lietas kursā par to, kā arī palīdzēt mājas darbos, lai palīdzētu mazajiem labāk izprast dažādas jomas. Kopēja mācīšanās palīdz labāk apgūt nepieciešamo, kā arī saprast, analizēt un izlabot savas kļūdas.

Kamēr bērni vēl mazi, vecākiem ik dienu vajadzētu atrast laiku, lai palasītu grāmatas kopā ar savu atvasi. Tas ne tikai palīdzēs attīstīt iztēli, valodu un klausīšanās prasmi, bet radinās bērnā mīlestību un cieņu pret grāmatām. Mūsdienu aizņemtībā bieži gadās bērnam teikt: "Pagaidi! Vēlāk! Strādāju!", bet to var un vajag kompensēt ar ikdienas nedalītas uzmanības veltīšanu tikai savai mazajai atvasei. (*Vecākiem bērna dzīvē ir nozīmīga loma (25.09.2018)*)

Ikvienam ģimene ir svarīga un ģimenē, kurā dominē satiecība, mīlestība un savstarpējā cieņa vienam pret otru, spēj iemācīt un ietekmēt bērna personību daudz pozitīvāk, nekā ģimenē, kurā notiek nepārtraukti strīdi, vecāku uzmanības trūkums pret bērnu, nav atbalsta no vecāku puses. Tāpēc, mums pieaugušajiem, ir nepieciešams atcerēties ģimenes iekšējos psiholoģiskos faktoros, kuriem ir būtiska nozīme bērna audzināšanas procesā:

- Ļaut bērnam aktīvi piedalīties ģimenes dzīvē;
- Vienmēr atrast laiku, lai aprunātos ar bērnu;
- Interesēties par bērna problēmām, kuras rodas ikdienā, un palīdzēt, balstoties uz saviem ieskatiem;
- Mācēt apvaldīt īpašnieciskos instinktus un attiekties pret bērnu kā pret līdztiesīgu partneri, kurš vienkārši pagaidām ir apveltīts ar mazāku dzīves pieredzi;
- Neizrādīt uz bērnu spiedienu, ļaut viņam mācīties patstāvīgi pieņemt lēmumus;
- Cienīt bērna tiesības pilnveidoties.

Laika trūkums daudzām ģimenēm ir ikdiena, tāpēc arī pavisam neliels kopā pavadīts laiks ir svarīgs. Kopā būšanas ieguvumi ir dažādi, tai skaitā fiziskā kopā būšana ir svarīga, tā dod piederību un drošību. Bieži esot kopā pat nelielu laiku, var būt fiziski mierīgāka.

Pasaule mainās, līdz ar pasauli mainās arī ģimenes koncepts. Tas ir ne tikai apgādāšana un izdzīvošana, bet arī tas, kā kopā piepildām laiku. Auklīte var būt laba audzinātāja, ja vecāki nevar veltīt laiku vai ar audzināšanu netiek galā. Ja vecāki apzinās, ka ar kaut ko netiek galā, jāmeklē palīdzība. Kopā ar bērnu pavadītās stundas nekur nepazūd. Mazi mirkļi kopā būšanai ir svarīgi. (*Vecākiem bērna dzīvē ir nozīmīga loma (25.09.2018)*)

Latvijas Bērnu labklājības tīkla veiktajā pētījumā par bērnu labsajūtu secināts, ka Latvijai ir viens no starptautiski zemākajiem rādītājiem ģimenes emocionālā atbalsta saņemšanā. Lai gan pētījumā secināts, ka ģimene ir vide, kur bērni jūtas vislabāk, ir vairāki aspekti, kas ir kā trauksmes signāls: 33 % bērnu bieži jūtas uztraukti, 25 % - nomākti, 40 % - garlaikoti, 23 % - dusmīgi, 23 % - vientuļi, 22 % - bēdīgi. Katrs trešais bērns nejūt ģimenes atbalstu, bet katrs piektais - bieži strīdas ar vecākiem. Šie dati apliecina to, ka ir nepieciešams pievērst uzmanību tam, lai bērni tiek pilnvērtīgi aprūpēti un kopā pavadītais laiks būtu kvalitatīvs, kā arī vai viņi saņem nepieciešamo emocionālo atbalstu no ģimenes, vai netiek atstāti novārtā un vientulībā. (*Ģimenē kopā pavadītais laiks - emocionāls atbalsts bērnam 30.10.2018*)

Pārmēru liels stress tāds, ko bērns nevar pieņemt, bērnam var izpausties ļoti dažādi, piemēram, ar sliktu miegu, nagu graušanu un pārmērīgu ēšanu. Pārdzīvotā stresa dēļ bērns sāk slimot biežāk, samazinās imunitāte. Vienkārši skaidrojot - bērna iekšējā pasaule nevar izturēt to, kas notiek ārējā vidē. Šādos brīžos vecāki ved bērnus no viena ārsta pie otra, meklējami simptomu cēloni. Bet neviens ārsts nevar palīdzēt, jo noteiktas slimības nemaz nav.

Arī bailes par vecāku attiecībām un par atvases vietu šajā ģimenē var izpausties kā slimība. Jo reizēs, kad bērns ir slims, abi vecāki ir pie viņa, lutina un žēlo. Tā ir iespējams attapties jau burvju lokā - līdzko ģimenē parādās strīds, bērns saslimst. Būtībā ar savu slimošanu viņš cenšas vecākus samierināt un vienot. (*Karen 1996*)

Bērnībā piedzīvotais stress var atstāt sekas uz visu mūžu (Karen 1996)

Mēs nevaram droši apgalvot, ja bērns aug ģimenē, kurā regulāri strīdas, bērns būs tāds pats kā viņa vecāki. Bet tas, ka būs ierobežotas viņa iespējas pilnīgi izpausties kā personībai pilnīgi noteikti. Pozitīvā gaisotnē audzis cilvēks ir pašpārliecinātāks, veiksmīgāks, un viņam ir vieglāk dzīvēt tikt uz priekšu. Vide, kādā aug bērns, pilnīgi noteikti ietekmē to, par kādu cilvēku viņš kļūs.

Pozitīvās emocijas ģimenē bērnu iedrošina, tās ļauj skatīties tālāk nekā tad, kad viņš ir nobijies vai bēdīgs. Viņam noteikti ir tālāki mērķi, lielākas vēlmes, un viņš ir spējīgāks tos sasniegt, jo zina, ka viņam ir ģimenes atbalsts.

Mātes loma ģimenē - Mātes loma ir ļoti svarīga sociālā loma, kuru diemžēl ikdienas steigā bieži neapzinās. Nenovērtē pašas mammas un arī apkārtējie. Tā ir kā iznēsāt, dzemdēt un uzaudzināt bērnu būtu kaut kas pašsaprotams, kas sievietei vienkārši jāizdara.

Apzināti būt mammai ir liels darbs! Lielākā daļa sieviešu ir mammas, kas cenšas apzināti iznēsāt – ēst, gulēt, darboties pareizi. Kas meklē informāciju, kas būtu attīstošs bērnam, kas, bērnam pieaugot, skrien ar viņu uz dažādiem pulciņiem, kas 24 stundas septiņas dienas nedēļā pilnveidojas, atdodas un iesaistās bērna dzīvē. Jā, mammas pieļauj kļūdas, jā, viņas nepamana un nemāk daudzas lietas, kuras prot un māc pieauguši bērni. Bet viņas cenšas, cik vien var. To ir svarīgi novērtēt! Svarīgi pamanīt un par to pateikties. (*M. Ābeltiņa. 21.10.2018*)

Daudz ir gadījumu, kad mātes kritiskos brīžos ir spējušas paveikt pat prātam loģiski neaptveramas lietas. Mūsdienu sievietes audzina bērnus, ieguldot pilnīgi citu piepūli. Tas ir smalkāks darbs, kura augļus var baudīt, tikai gadiem ejot, un kas prasa daudz emocionālo un prāta spēku, kurus grūtāk pamanīt, nekā fiziski nopļautu lauku. To ir svarīgi novērtēt un pateikt paldies, negaidot gadskārtas koncertus vai lielo jubileju. Mammām pašām sev jāuzsūt uz pleca un arī bērniem jāsaka labie vārdi vienkāršā ikdienā un to nekad nav pa vēlu iedibināt kā normu ikdienas saskarsmē.

Arī mirkli, kas atmiņās palikuši, pildīti ar savu bērnu smiekliem, pirmajiem solīšiem, vārdiņiem, zīmējumiem. Pirmās mazuļu blēņas un niķi, pirmie jautājumi un asaras. Visi šie notikumi kopā veido sievietes-mātes stāstu, ko pastāstīt bērna izaugot lielākam.

Tēva loma ģimenē - kāda tad ir tēva ietekme un loma bērna attīstībā? Lai ko arī nerunātu par sieviešu un vīriešu vienlīdzību un to, ka tēvi var un arī viņiem ir jābaro mazulis, jāmaina autiņbikses utt., tomēr jāatceras, ka mātes un tēva loma ģimenē ir atšķirīga, jo pirmkārt, atšķiras viņu dzimumi, kas nosaka, to, ka atšķiras domu gājiens, komunikācijas un mijiedarbības veids ar bērnu. Tēvi nav tik piesardzīgi kā mammas, attiecīgi tieši tēti bērnu iedrošina pamēģināt jaunas lietas un vēlāk dzīvē bērnam būs vieglāk pieņemt izaicinājumus. Bērnam tēti ir vieglāk saprast.

Vīrieši ar bērnu runā daudz īsākiem, skaidrākiem teikumiem, kas nereti nozīmē to, ka bērnam tēti ir vieglāk saprast. Tēti ar bērniem ir rotaļīgāki. Tēvi bieži vien komunikācijā ar bērnu ir rotaļīgāki un bērnu iesaista dažādās fiziskās spēlēs, kas palīdz mazajam veiksmīgāk attīstīties fiziski, apjaust savu ķermeni un tā robežas. Pats par sevi spēles un rotaļas ir ļoti svarīgas bērna emocionālai, intelektuālai un fiziskai attīstībai. (L.H.Gustavsons 1995)

Tieši tēti bērnus iedrošina izmēģināt jaunas lietas. Tēvi nav tik piesardzīgi kā mammas, attiecīgi tieši tēti bērnu iedrošina pamēģināt jaunas lietas un vēlāk dzīvē bērnam būs vieglāk pieņemt izaicinājumus. Mammas loma ir rūpēties par bērnu, tēva – virzīt bērnu pasaulē. Vienkāršojot un neieslīgstot detaļās, ka katrs vecāks ir atšķirīgs u.tml., var teikt, ka mammas loma ir gādāt, rūpēties par bērnu, nodrošināt maigumu un bērnu "paturēt" ģimenes tuvumā, bet tēva uzdevumus ir virzīt bērnu pasaulē un attiecībām ārpus ģimenes, nodrošināt ģimenē struktūru, kārtību. Protams, tas neizslēdz, ka lomas var būt mainītas vai, ka iepriekš minēto nespētu nodrošināt arī tikai viens vecāks, norāda L.H.Gustavsons

Tēvs bērnam palīdz veidot savu dzimum identitāti un identitāti kā tādu. Tēvs ir nepieciešams, lai meitene gūtu apstiprinājumu un uzmanību no tēva par to, ka viņa ir skaista, jauka, gudra, un zēnam noteiktos attīstības posmos ir svarīgi, lai viņš spētu identificēties ar tēvu kā vīrieti un caur to atrastu savu vīrišķību. Viss iepriekš minētais ietekmē arī bērna pašvērtības veidošanos.

Vardarbība ģimenē un pret bērniem.

Ģimenē bērni iegūst pirmo socializēšanas paraugu, tāpēc ir ļoti svarīgi cik pozitīvs ir šis paraugs, kas ir ļoti noturīgs. Tā ir pirmā pieredze kā savstarpēja pieredze kā komunicēt ar cilvēkiem. Dažreiz vecāki neiedomājās kad izejot sabiedrībā viņi tiek vērtēti. Strādājot pirmskolas izglītības iestādē ar bērniem var redzēt, vecāku dažādu emociju gammu, no prieka līdz dusmas. kas aizmirst par bērnu dēļ liela noguruma vai pat atnāk bērnam pakaļ alkohola stāvoklī un kā tas ietekmē bērnu.

Sociālekonomiskā spriedze ģimenēs, kas saistīta ar ienākumu samazināšanos, bezdarbu, nenokārtotām kredītsaistībām, bieži veicina dusmas un pat vardarbību. Tomēr jāņem vērā, ka ģimene pēc savas būtības ir vesela sistēma, kurā ir iesaistītas vairākas puses. Vissāpīgākās vardarbības izpausmes ir vērstas pret bērniem, jo tieši viņi ir vismazāk aizsargāti ģimenes locekļi. Ģimenēs nereti valda depresija, vienaldzība, alkoholisms, narkomānija, pieaug vardarbības risks un veidojas kriminogēnas situācijas.

Nevienlīdzīgais sociālais stāvoklis veicina šo ģimeņu un bērnu sociālās izslēgtības risku sabiedrībā: bērnu sociālo izolāciju bērnudārzā, skolā un līdz ar to traucējumus bērnu garīgajā un fiziskajā attīstībā. Lielai daļai bērnu šajās ģimenēs netiek nodrošināta pietiekoša aprūpe, pilnvērtīgs uzturs, bērni dzīvo nelabvēlīgā sociālā vidē, kas robežojas ar vardarbības un noziedzības risku. Jāpievērš uzmanība tam, ka šajās ģimenēs aug un attīstās liels skaits bērnu, kas neiegūst pozitīvu dzīves pieredzi, bet pārņem ģimenē valdošās vērtības un uzskatus, pieredzi un priekšstatus par ģimeni.

Tādējādi pastāv nopietns risks, ka bērniem pieaugot, tiks atražotas savu vecāku ģimeņu problēmas. Mūsdienu sabiedrībā ir aktualizējušās tādas sociālas problēmas, kā ielu bērni, pusaudži, kas nonākuši dažādu atkarību varā, pusaudžu noziedzība un citas problēmas, kas skar visu sabiedrību. *Sociālās rehabilitācijas un motivācijas programma personām, cietušām no prettiesiskām darbībām un smagām dzīves situācijām ģimenē un ārpus tās. (30.09.2018)*

Sociālā riska ģimeni raksturojošie faktori:

- maza emocionālā saskare ar bērniem;
- bezdarbs;
- jauktas laulības;
- sekta,
- informācijas trūkums;
- atbalsta sistēmas trūkums;
- daudz bērnu ģimenes;
- viena vecāka ģimenes;
- ģimenes krīze – ģimenes locekļa zaudējums, bērna piedzimšana, slimība, kāds pensijā un / vai invalīds; u.c.

Sociālās rehabilitācijas un motivācijas programma personām, cietušām no prettiesiskām darbībām un smagām dzīves situācijām ģimenē un ārpus tās. (30.09.2018)

Vecāku audzināšanas stili - Ir dažādi veidi kā vecāki audzina savus bērnus. Viņi šo informāciju aizgūst no saviem vecākiem, vai lasot grāmatas, vai jautājot padomus draugiem, kuriem arī ir bērni. Katram audzināšanas veidam ir sava nozīme un sekas.

Demokrātisks un atbalstošs - Bērns tiek uztverts kā vienlīdzīgs ģimenes loceklis, kurš kooperē ar vecākiem un dod savu ieguldījuma daļu ģimenē. Bērns tiek mīlēts un pieņemts. Bērnam tiek piedāvāti saprātīgi progresivitāti veicinoši izaicinājumi un atbalstīta viņa individuālā attīstība.

Vecāki pieņem bērna unikalitāti. Sniedz bērnam mīlestību, cieņu un vienlīdzības izjūtu, Iedrošina bērnu labot pieļautās kļūdas un atbalsta spēju attīstību. Motivē bērnu apzināties sava ieguldījuma nozīmību paveiktajā darbā.

Mīlestība un pieņemšana rada drošības izjūtu, kas palīdz apzināties savu personisko spēku cīņā ar grūtībām. Gūst apmierinājumu savos sasniegumos un ieguldījumos. Nebaidās mēģināt un pieļaut kļūdas. Skata pasauli kā drošu un draudzīgu.

Pāri izdabājošs - Bērns kā no pārpilnības raga saņem nebeidzamus labumus un pakalpojumus. Bērns ir pasīvs, garlaikots un neapmierināts neskatoties uz nepārtraukto izdabāšanu.

Apber bērnu ar dāvanām, privilēģijām un īpašu servisa līmeni, kaut gan tas neatbilst bērna reālajām vajadzībām.

Bērns ir garlaikots un vienaldzīgs. Zaudē spontanitāti un iniciatīvu. Sagaida, lai viss pats nāk pie viņa. Vecākos saskata baudas un komforta nodrošinātājus.

Pakļāvīgais - Bērns kā imperators atrodas tronī, kuru tur nosēdinājuši paša vecāki, kas pazemīgi klanās viņa priekšā. Bērns ir aktīvs, impulsīvs un pieprasošs.

Pakļaujas bērna kaprīzēm, pieprasījumiem, garastāvoklim un impulsivitātei. Padara bērnu par priekšnieku, paši kļūstot par viņa kalpiem. Nespēj pateikt nē.

Bērns uzstāj uz tūlītēju savu iegribu realizāciju un ignorē citu cilvēku tiesības. Raksturīgas biežas dusmu lēkmes un absolūts mēra trūkums.

Pārmērīgi kontrolējošs - Bērns ir kā izdresēts suns vai ietiepīgs ēzelis. Uzstājības – pretošanās aplis.

Nepārtraukta uzraudzība un vadība no vecāku puses. Nebeidzamas instrukcijas un konstanti atgādinājumi. Pārmērīgi strikti, ar tendenci uz dresūru.

a) akla paklausība - pakļaujas vecāku vadībai, ka rezultātā veidojas pakļāvīga paklausība vecākiem.

b) atklāta pretošanās – pauž atklātu izaicinājumu. Rezultāts ir verbāls protests.

c) pasīva pretošanās – dīkdienība, sapņošana, aizmāršība. Izpaužas slēptā, viltīgā pretestībā.

Perfekcionists - Bērns ir nemitīgs skrējējs, vienmēr cenšoties būt ātrāks, bet nekad nepabeidzot sacensības. Finiša latīņa vienmēr ceļas uz augšu. Vienmēr cenšas izdarīt labāk.

Pieņem bērnu tikai tad, kad izpildījums ir perfekts. Ļoti augsti standarti, neapmierināms.

Pārlika cenšanās un Pārņemšana ar sniegumu. Nevar sasniegt standartus, jūtas nevērtīgs, var padoties (vai attīstīt fiziskos simptomus tādus kā kuņģa čūla).

Pārmērīgi atbildīgs - Liels bērns, kurš nes pārlietu lielu atbildību, akls pret visu izņemot darbu un atbildību.

Vecāki uzliek pārāk lielu atbildību par mājas darbiem, bērnu aprūpi, kā arī bērna vecāku savstarpējās sadarbības pienākumiem uz bērna pleciem kam par pamatu parasti ir vecāku personiskās problēmas, ekonomiskie apsvērumi, vai kāda no vecākiem saslimšanas vai nāves gadījumi.

Bērns ar aizvainojumu nes savu nastu, bet viņam pietrūkst bērnībai raksturīgās bezrūpīgās spēles.

Nevērtīgais - Bērns viens pats ārā aukstā naktī, drebinādamies piespiež degunu pie mājas loga, kurā valda siltums. Viņš ir padzīts.

Vecāki reti ir kopā ar bērnu savas pārmērīgās aizņemības dēļ, kuras pamatā var būt darbaholisms, veselības problēmas, šķiršanās no partnera, nabadzība, savu materiālo labklājību vai alkoholismu. Nevērtība visbiežāk izpaužas emocionālā jomā.

Bērnam trūkst spējas veidot tuvas attiecības. Nekad neizjūt kāda rūpes par sevi, jūtas vientuļš. Mūžīgais vecāku klātbūtnes trūkums izsauc to tēla idealizēšanu svētā pārcilvēkā.

Noraidītājs - Cilvēks – kaktuss, kurš projicē savas adatas uz visiem klātesošajiem, līdz mielēm sāpīgi noņemoties ar pašizolāciju savā dziļākajā būtībā slēpjot maigumu un atkarību.

Reti sastopams. Vecāki paši bērnība ir piedzīvojuši

noraidījumu no savu vecāku puses. Bieži vien nav spējuši pretstaties nevēlamai laulībai vai grūtniecībai. Noliec jebkādu bērna pieņemšanu un izturas pret viņu kā pret traucēkli un apgrūtinājumu.

Uzlūko sevi kā izolētu un bezpalīdzīgu. Jūtas dziļi sāpināts. Var attīstīties rūgtums, naidīgums un trauksmainība. Bērns cieš no pašnoniecināšanās.

Represīvais - Sava saimnieka nežēlīgi izmocīts vergs, kurš jūt bezpalīdzību un netaisnību, bezgalīgi alkstot pēc atriebības.

Vecāku uzvedība bieži kombinējas ar pārmērīgi kontrolējošo un perfekcionistos vecāku uzvedības veidu. Bērna fiziska iespaidošana bieži tiek uztverta kā norma disciplīnas sasniegšanai audzināšanas procesā. Vecāki var paust savu personisko naidīgumu un agresiju pret bērnu.

Bērns ilgojas pēc iespējas atdarīt vecākiem viņu pāridarījumus. Bieži izjūt vainu un uztver sevi kā sliktu. Neieredz sodīt savus vecākus un baidās no saviem atriebības impulsiem. Melo, lai izbēgtu no soda.

Grūtsirdīgais - Mūžīgais pacients, kurš nepārtraukti uztraucas par savu veselību. Visa uzmanība tiek fokusēta uz ķermeņa un orgānu funkcijām, to izmaiņām.

Trauksmaini bailīga slimnīcas atmosfēra. Bērns bieži tiek paturēts mājās no skolu nenozīmīgu problēmu dēļ. Bērns tiek atbrīvots no sadzīves pienākumu veikšanas un skolā uzdotajiem mājas darbiem.

Bieži iegūst vecāku līdzjutību un izdabāšanu attiecībā pret sevi. Pārspilē simptomus, lai gūtu personisku labumu. Panāk atbrīvošanu no normālu sadzīves pienākumu veikšanas.

Seksuāli uzmācīgais - Pret bērnu izturas kā pret miniatūru seksa objektu, provocējot pāragru pārņemību ar seksu.

Vecāki ņem bērnu pie sevis gultā, glāsta viņu pie vannošanās. Viens no vecākiem var just atvieglojumu par atbrīvošanos no seksuālo pienākumu veikšanas, kad otrs vecāks ir uzmācīgs attiecībā pret bērnu. Vecāki var būt pavedinoši.

Bērns ir spiests būt noslēpumains. Viņš jūtas apjucis, bet neuzdod jautājumus un ir piekāpīgs. Ir spiests izjust vainu par notiekošo un var palikt atkarīgs no vecākiem. Kā rezultāts veidojas apjukums un naidīgums.

(Olga Mihailova, 3PB Rīgā, 2014.) (Lekciju materiāli)

Vairs nedarbojas vecmāmiņu audzināšanas metodes. Taču nevajadzētu bērnu audzināt arī pēc principa - man neiedeva, bet es saviem bērniem iedošu desmitkārt (laiku, uzmanību, mantas utt.). Iedodot desmitkārt, mēs audzinām kaprīzus, egocentriskus bērnus, kuri pierod, ka pasaule ir radīta, lai grieztos ap viņiem. Patiesībā jau audzināšana nav kaut kādu noteikumu izdomāšana un raudzīšanās, lai tie tiktu ievēroti.

Zem vārda audzināšana slēpjas arī iedziļināšanās bērna pasaulē. Visi bērni kādreiz neuzvedas tā, kā to vēlamies. Šādās situācijās vispirms jāpadomā, kas bērnam rada nelāgo sajūtu un līdz ar to arī nelāgo uzvedību. Un tad var domāt, kā situāciju vērst par labu – vai sniegt bērnam atbalstu, vai atgādināt noteikumus."

1.2. Drošā piesaiste - vitāli nozīmīgas saiknes raksturojums

Piesaistes jēdziens - Piesaiste ir dziļa noturīga saikne, kas veidojas starp bērnu un aprūpētāju pirmajos dzīves gados un kas ietekmē bērna prātu, ķermeni, emociju pasauli un vērtību sistēmu pašos pamatos.

Piesaistes pamatā ir instinkti - tomēr šo instinktu aktivizē "partnera" rīcība, signāli. Piesaiste veidojas mijiedarbībā. *(Olga Pizarika/Gordona Nūfelda kursa «Vitālā saikne»)*

Džons Boulbījs (John Bowlby), piesaistes teorijas radītājs, salīdzināja piesaisti ar neredzamām emocionālajām saitēm, kas spēj savienot divus cilvēkus laikā un telpā. Dž.Boulbījs uzskatīja, ka bērns ierodas pasaulē ar ģenētiski noteiktu vajadzību pēc tuva cilvēka, kurš par viņu rūpēsies, gādās, nomierinās, samīļos un aizsargās. Visu pirmo dzīves gadu bērna attīstība norit šajā divu cilvēku saitē, diādē, mijiedarbībā. Emocionālā saikne starp māti un bērnu ir garants tam, lai bērns spētu izdzīvot un pilnvērtīgi attīstīties. Blakus bērna fizioloģisko vajadzību apmierināšanai, bērna emocionālās vajadzības ir līdzvērtīgas kā vajadzība pēc gaisa, barības, siltuma.

Māte ir tas cilvēks, kas visu laiku bija ar viņu, kad viņš vēl attīstījās viņas miesās, dzirdēja viņas balsi, sajuta viņas sirdspukstus, pieskārienus. Vēl nedzimis bērniņš jūt, kad māte kustās, kad viņa gul, izjūt viņas garastāvokli. Māte ir tas cilvēks, ar kuru bērnam ir izveidojusies šī neredzamā saite, un neviens cits tā nevar nomierināt un dot drošības, pieņemšanas un svētlaimes sajūtu kā māte. Šajā diadē, kura veidojas, māte intuitīvi jūt, kas bērnam ir nepieciešams un vajadzīgs.

Bērna pati svarīgākā un dārgākā vajadzība zīdaiņa vecumā ir māte, jo māte ir visa viņa pasaule: gan ārējā, gan arī iekšējā – psihiskā. Caur māti bērns iepazīst pasauli un iepazīst pats sevi. (Neredzamās saites - bērna emocionālās piesaistes veidi, kas veido pasaules uztveri (23.09.2018))

Vecākiem ir svarīgi zināt, ka zīdaiņa organisms nav pielāgots tam, ka viņš pats varētu tikt galā ar stresa situācijām. Māte ir tā, kas spēj reaģēt uz bērna reakciju, kad viņš ir nobijies, neapmierināts, trauksmainis un ar savu atbildes reakciju spēj bērnu nomierināt - "paņemt" bērna trauksmi, to pārstrādāt un dot atgriezenisko saikni "viss ir kārtībā, tu esi drošībā", atgriezt zudušo iekšējo mieru. Tikai ar šāda veida pieredzi bērns uzzina, ka ir iespējams tikt galā pat ar visbriesmīgākajām jūtām.

Tādēļ neviena auklīte, lai cik profesionāla tā nebūtu, nespēj dot šajā agrīnajā vecumā to, kas bērnam ir visvairāk nepieciešams, un tas ir - māti. Mazs bērns ļoti jūtīgi reaģē uz negaidītu troksni: pat skaļāka bals var būt biedējoša un var radīt trauksmi un bailes.

Trīs piesaistes tipi, kas vēlāk ietekmēs pasaules uztveri

Klasiski tiek izdalīti 3 piesaistes tipi:

- drošā piesaiste,
- nedrošā - izvairīgā piesaiste,
- nedrošā - trauksmainā piesaiste.

(Neredzamās saites - bērna emocionālās piesaistes veidi, kas veido pasaules uztveri (23.09.2018))

Bērniem ar drošo piesaisti - ar māti būs izveidojušās emocionāli stabilas attiecības. Ja māte gada vecam bērnam kaut kur aiziet, bērns būs izbijies, raudās un sauks mammu. Bērns protestēs, gribēs doties mammai pakal. Kad māte atgriežas, prasīsies uz rokām un meklēs mierinājumu. Nomierinājies, bērns atkal dosies spēlēties. Bērni ar drošo piesaisti ir apguvuši pieredzi, ka māte gandrīz vienmēr ir bijusi blakus un ir atsaucīgi reaģējusi, ir spējusi atrast paņēmienus nomierināt bērnu. Protams, ka katrai māmiņai ir bijuši brīži, kad viņa neizprot savu bērnu. Taču lielākoties pozitīvā pieaugušā uzvedība un pieredze, kurā bērns ir izjutis, ka pēc haosa, vientulības un stresa atkal ir miers un prieks, rada bērnam bāzes drošību un uzticēšanos pasaulei.

Bērni ar nedrošo - izvairīgo piesaisti, tad, kad māte aiziet, neprotestē, uzvedās tā, it kā tas viņus neietekmētu, viņi it kā nereaģē uz to, ka mātes nav blakus. Kad māte atgriežas, bērns neizrāda ne dz prieku, ne dz aizvainojumu, ka māte bijusi prom, nenāk klāt, ir pasīvi, ar skatienu novēršas prom. Bērnam iztrūkst vajadzības pēc otra cilvēka klātbūtnes, kas varētu viņu nomierināt un viņam palīdzēt. Šādi bērni jau ir apguvuši pieredzi, ka saucienam pēc palīdzības ir sekojis atteikums, ka nav vērts dusmoties, raudāt, jo šāda veida izpausmes tikušas ignorētas vai nepietiekoši apmierinātas.

Bērns agrīni ir spiests apgūt pieredzi, ka stresa situācijā jātiek galā pašam un nevar uz otru cilvēku paļauties. Taču jāņem vērā, ka nervu sistēma vēl gadu vecam bērnam nav pilnībā izveidojusies un šķiršanās no mātes ir ļoti liels stress un panika, un šādi bērni savu trauksmi un bailes dziļi patur sevī, nevis izrāda un izreaģē to uz āru. Bērns nevar izrādīt savu neapmierinātību, bailes, dusmas, aizvainojumu un protestu uzvedībā – raudot, prasoties uz rokām, kliezot.

Viņš iemācās apspiest savas jūtas un vēlāk apspiestās negatīvās jūtas parādās dažādās psihosomatiskās izpausmēs un traucējumos – bērni var sūdzēties par sāpēm vēderā, sliktu dūšu, galvassāpēm, viņi slikti guļ, slikti ēd utt. Pārāk augsts stresa līmenis šādiem bērniem novājina dabiskās bērna aizsardzības spējas, tādēļ bērni biežāk slimo. (*Neredzamās saites - bērna emocionālās piesaistes veidi, kas veido pasaules uztveri*) (23.09.2018)

Bērni ar trauksmaino piesaisti - šķiršanās ar māti brīdī vētraiņi pauž savas emocijas – viņi kliez, sauc māti – uzvedās līdzīgi kā bērni ar izveidojušos drošo piesaisti, taču atšķirība ir tā, ka atgriezoties mātei, šādus bērnus ir ļoti grūti nomierināt. Šādi bērni nespēj atgūt iepriekšējo mieru un drošību. Bērni parāda vajadzību pēc mierinājuma, bet no otras puses nav gatavi šo mierinājumu pieņemt un tādēļ arī ārkārtīgi vētraiņi reaģē un pauž savu agresivitāti – var sist mātei, kost.

Vislabākā piesaiste - drošā piesaiste

Drošā piesaiste – tā ir pati labākā psiholoģiskā aizsardzība, ko bērnam var dot māte. Tai ir svarīga nozīme veselās un stabilas bērna personības veidošanā. Bērni ar drošo piesaisti ir izturīgāki un elastīgāki grūtās dzīves situācijās, viņiem ir labākas spējas izturēt un pārvarēt dažādas stresa situācijas. Šādi bērni spēj labāk veidot kontaktus ar citiem cilvēkiem, spēj labāk iedzīvoties dažādās grupās, spēj adekvāti risināt dažādas konfliktsituācijas, ir mazāk agresīvi pret sevi un citiem. Šādiem bērniem ir izveidojusies spēja izjust otru, spēja just otram līdzī. Saskarsmē ar citiem bērniem spēj pieņemt vienā gadījumā gan otra viedokli, citā gadījumā – arī aizstāvēt savējo.

Bērniem ar nedrošo piesaisti nav izveidojušās drošās emocionālās saites ar māti un līdz ar to arī ar pasauli. Bērna pilnvērtīga personības attīstība būs traucēta. Stresa situācijās šādi bērni būs mazāk izturīgi un nobrieduši. Saskarsmē ar vienaudžiem parādīsies problēmas – būs grūtāk sadraudzēties un uzturēt attiecības. Būs grūtības parūpēties par sevi un lūgt kādam palīdzību un atbalstu, būs grūtības otram uzticēties. Nebūs izveidojusies pieredze izprast ne savas jūtas un vajadzības, ne prasme izprast otru. (*Drošā pamatne - vecāku un bērnu piesaiste veselīgā cilvēka attīstībā*) (7.10.2018)

Pirms bērnus atnāk uz pui ir ļoti svarīgi ja starp vecāki un bērnu ir norībināt drošā piesaiste, jo tad viņš ir emocionāli līdzsvarotāks, stabilāks un tas garantēs pilnvērtīgāku bērna attīstību kopvesalumā.

Piesaistes izveides traucējumi

Piesaistes traucējumi pirmajā bērna dzīves gadā var radīt patoloģisku bērna attīstību. Ja agrīni bērns ir pārcietis emocionālu, fizisku vai seksuālu vardarbību vai agrīni ticis šķirts no mātes vai cita cilvēka, kas veicis bērna aprūpi un ar kuru bērnam bija izveidojusies emocionālā saite, tad tas ne tikai būtiski ietekmē bērna veselību un attīstību, bet arī veicina dažādu personības un rakstura patoloģiju veidošanos.

Ja bērnam neizveidojas emocionālā saikne ar māti vai kādu citu aprūpētāju, veidojas dezorganizēta piesaiste vai veidojas piesaistes traucējumi, kas tiek definēti kā piesaistes patoloģija. Neurozinātņu sasniegumi parāda, ka pirmajā dzīves gadā zīdaiņa smadzenes fiksē patoloģisko emocionālo saiti un tā saglabājas arī bērnam pieaugot.

Bērnu ar piesaistes traucējumiem vecāki bieži vien paši ir cietuši no kādas agrīnas traumas un to nav pārstrādājuši. Ja laicīgi šādi vecāki nemeklē psihoterapeitisko palīdzību, ir liels risks, ka savas bailes, trauksmi, bezpalīdzību, dusmas viņi neapzināti pārnēsīs arī uz saviem bērniem.

Neskaitāmi pētījumi ir parādījuši, ka sievietēm, kuras jau grūtniecības laikā ir izjutušas stipras bailes un stresu, piedzimst nemierīgi un ļoti jūtīgi bērni, kuri daudz raud, slikti guļ un grūti pielāgojas.

Psihologu un psihoterapeitu pieredze parāda, ka vecāki ar nepārstrādātām psiho emocionālajām traumām, pašiem negribot, ar bērniņa piedzimšanu, "atgriežas" savā traumētajā pagātnē un pārdzīvo dvēseles ciešanas

un sāpes atkal no jauna. Pārņemts ar savām bailēm, vientulību, bezspēcību vecāks nespēs nodrošināt pietiekami drošu emocionālo vidi savam bērnam, tādēļ rūpēs par savu bērnu fizisko un psihoemocionālo veselību, vecākiem, pirmām kārtām, ir jāparūpējas pašiem par sevi. Līdz ar to, atvedot jau paaugušos bērnus ar jau izveidojušos kāda veida traucējumu pie psihologa vai psihoterapeita, nereti speciālists ieteiks meklēt psihoterapeitisko palīdzību arī pašam vecākam.

(Neredzamās saites - bērna emocionālās piesaistes veidi, kas veido pasaules uztveri (23.09.2018))

2. PSIHOFIZIOLOĢISKO UN SOCIĀLO IDEJU TEORĒTISKIE ASPEKTI BĒRNA ATTĪSTĪBĀ

2.1. Bērna vecumposmu attīstības vispārīgs raksturojums

Attīstības psiholoģija ir zinātne, kas pēta personības un atsevišķu psihisko funkciju izmaiņas visā cilvēka dzīves gaitā (Doudet, A. R. 2011). Piemēram, saskaņā ar Z. Freida atziņām tieši agrā bērnība un pirmsskolas vecumposms nosaka cilvēka personības attīstības vadlīnijas. No šī perioda ir atkarīgas galvenās personības iezīmes agrīnā brieduma (18–25 gadi) un brieduma (25–65 gadi) vecumposmos. Iespējams apgalvot, ka bērnība lielā mērā nosaka cilvēka laimes izjūtu dzīvē. Piemēram, optimisma un pesimisma pamati saskaņā ar psihoanalītisko personības teoriju veidojas jau zīdaiņa vecumposmā un ir atkarīgi no zīdaiņim veltītās mātes mīlestības (Freud, S. 1961).

Attīstības psiholoģija ir saistīta arī ar sociālo psiholoģiju, kurā analizē personības izmaiņas mijiedarbībā ar citām personībām un grupu. Turklāt iespējams konstatēt ciešu attīstības psiholoģijas zinātnes saikni ar pedagoģisko psiholoģiju, kurā akcentētas mācību un audzināšanas procesa īpatnības saiknē ar bērna attīstību. Iespējams apgalvot, ka pedagoģiskā psiholoģijā tiek pētīta bērna un pieaugušā mijiedarbība no pieaugušā viedokļa, bet attīstības psiholoģijā – tieši šis process, vadoties no bērna viedokļa.

Attīstības psiholoģijas pamatjēdzieni. Attīstības psiholoģijā tiek izmantots daudzveidīgs jēdzienu klāsts. Tomēr jāatzīmē divi galvenie šīs zinātnes nozares pamatjēdzieni, kas ir ‘vecums’ un ‘bērnība’ (Vasta, 1992).

Jēdziena ‘bērnība’ interpretācija. Visi agrīnie attīstības periodi (zīdaiņa, mazbērna un pirmsskolas vecumposms) veido bērnību. Psiholoģijā bērnību traktē kā ilgu sagatavošanās periodu pieaugušā cilvēka dzīvei, jo bērnības gaitā cilvēka psihe iegūst to kvalitatīvo saturu, kas raksturīgs pieaugušam cilvēkam. Veidojas savdabīgs kognitīvo procesu un personības „skelets”, kas pilnveidojas vēlākos attīstības posmos.

Bērnība tiek traktēta arī kā vēsturiska parādība. Tās saturu un ilgumu nosaka noteikta vēsturiskā perioda sociāli ekonomiskie apstākļi. Piemēram, viduslaikos bērnība bija īsa, jo bērni sāka agri strādāt, lai palīdzētu vecākiem nopelnīt iztiku. Arī “kara” cilvēks agri kļuva pieaudzis. Savukārt mūsdienās bērnība ir daudz ilgāka, tā ir papildīta ar sarežģītu saturu, jo bērni atdarina dažādu profesiju pārstāvjus, apgūst zinātņu pamatus (Schaffer, 2006).

Bērna psihiskās attīstības faktori. Psiholoģijā eksistē daudzas teorijas, kuras dažādi izskaidro bērna psihi attīstības avotus. Šīs teorijas var apvienot divos lielos virzienos: bioloģiskajā un socioloģiskajā.

Bioloģiskajā virzienā bērns tiek traktēts kā bioloģiska būtne, kuru daba ir apveltījusi ar noteiktām īpatnībām, rakstura iezīmēm un uzvedības formām. Tādējādi bioloģiskais faktors ir galvenais faktors, kas nosaka bērna attīstības gaitu, tempu, attīstības robežas. Videi šis virziens atveļ sekundāru lomu.

Bioloģiskā virziena pretstats ir socioloģiskais virziens, kurš apgalvo, ka bērna psihe ir kā balta papīra lapa, kurā dzīve ieraksta tās psihisko saturu. Šīs idejas aizsākumi meklējami 17. gadsimta filozofa Dž. Loka darbos. Tādējādi par izšķirošo psihiskajā attīstībā tiek postulēts sociālais faktors.

Mūsdienu skatījumā ar bioloģisko faktoru saprot iedzimtību. Tomēr neeksistē vienota viedokļa par to, kas tieši bērna psihē ir iedzimts. Dominē viedoklis, ka iedzimts ir temperamenta tips un dotumi. Vācu zinātnieks H. Aizenks apgalvo, ka iedzimtība nosaka arī cilvēka intelektuālās spējas. Tā kā dotumi ir spēju avots, tad izšķirošā loma ir bērna aktivitātei, kas ļauj dotumus attīstīt līdz spēju līmenim.

Faktors vide tiek interpretēts kā sociālās (ģimenes, plaši sociālie, kultūras, politiskie un ekonomiskie apstākļi) un dabiskās vides (ģeogrāfiskie un klimatiskie apstākļi) mijiedarbība. Piemēram, Amazones mūžamežu iemītnieka psihiskās īpašības krasi atšķirsies no Amerikas lielpilsētas iedzīvotāja psihiskajām īpašībām. Svarīga ir ne tikai bioloģiskā un sociālā faktora izpratne, bet arī jautājums par to mijiedarbību. Viljams Šterns izveidoja divu faktoru konverģences principu. Viņš uzskatīja, ka abi minētie faktori ir vienlīdz nozīmīgi bērna psihiskajā attīstībā (*Batles, Warner Schaie, 2013*).

Ļ. Vigotskis uzskatīja, ka iedzimtība ietekmē visu bērna psihisko funkciju attīstību, tomēr tās ietekme uz atsevišķām psihiskajām funkcijām nav līdzvērtīga. Piemēram, elementārās funkcijas (sajūtas, uztvere) vairāk determinē iedzimtība, bet augstākās funkcijas (tīša atmiņa, loģiskā domāšana, valoda un runa) ir cilvēka kultūrvēsturiskās attīstības produkts, un iedzimtība šo funkciju attīstībā veic tikai priekšnosacījumu, nevis noteicošo faktoru lomu. Jo sarežģītāka ir noteikta psihiskā funkcija, jo mazāka ir iedzimtības ietekme uz tās attīstību. Pat zemākās psihiskās funkcijas, pēc Ļ. Vigotska uzskatiem, nav „tīrs” iedzimtības produkts (Реш, 2004). Tātad ļoti liela nozīme bērna saskarsmes veidošanā, socializācijā un to viennozīmīgi nodrošina vecāki ģimenē

Sensitīvie periodi attīstībā - Sociālās vides nozīmību bērna psihiskajā attīstībā akcentē arī sensitīvo periodu koncepcija. Psiholoģijā ar jēdzienu ‘sensitīvie periodi’ saprot psihi īpaša jutīguma pret noteiktu sociālās vides iedarbības veidu. Šī noteiktā iedarbība rada kvalitatīvas izmaiņas bērna psihē un veicina psihi attīstību kopumā. Noteikta iedarbība sev neatbilstošos periodos neattīsta bērnam noteiktas iemaņas un neveicina psihi attīstību kopumā. Saskaņā ar Ļ. Vigotska uzskatiem, sensitīvie periodi sakrīt ar optimālu noteiktu iemaņu apguves laiku (*Выготский, 2002*).

Attīstības psiholoģijā izšķir vairākus svarīgus sensitīvos periodus laika posmā no bērna piedzimšanas līdz 3 gadu vecumam:

0 – 12 mēneši. Bērna sensorās sfēras attīstības periods. Šī sfēra attīstās, pateicoties intensīvai pasaules izziņai. Izšķirošā loma šajā procesā piemīt taustes un dzirdes sajūtām;

1 – 3 gadi. Runas attīstības sensitīvais periods. Bērns ieklausās pieaugušo runā un paplašina savu vārdu krājumu. Pēc 2,5 gadu vecuma bērns aizvien vairāk izrunā dažādus vārdus un sāk izrunāt teikumus. Bērns iemācās reaģēt uz citu cilvēku teiktajiem vārdiem, iemācās atpazīt apkārtējo emocionālo stāvokli, kā arī pats mēģina izteikt runā savas emocijas un jūtas;

1,5 – 2,5 gadi. Mikro motorikas attīstības sensitīvais periods, kura laikā bērns manipulē ar sīkiem priekšmetiem. Mikro motorikas attīstība periods tiek aplūkots kā sagatavošanās laiks burtu un vārdu rakstības spēju attīstībā. Turklāt smalkās pirkstu kustības būtiski attīsta bērna intelektu kopumā.

2,5 – 3 gadi. Vārdu loģiskās apjēgšanas sensitīvais periods. Bērns šajā laikā bieži vien sarunājas pats ar sevi. Šie viņpusējie monologi sekmē vārdu, teikumu, kā arī veicamās darbības loģikas izpratni. Izrunājot veicamās darbības, bērns veido darbību shēmas, kas palīdz atrisināt jaunu problēmu situāciju. Pēc 3 gadu vecuma šīs ārēji izrunājamās darbības shēmas kļūst iekšējas (izzūd viņpusējie monologi) un pārvēršas par domu formām. (*Montesori pedagogija mājās un 3 attīstoši uzdevumi bērniem*) (2.10.2018)

Vecumposmu krīzes - Dažādos attīstības etapos kvalitatīvās izmaiņas bērna psihē var noritēt gan strauji, gan pakāpeniski un mierīgi. Atbilstoši šo izmaiņu dinamikai izšķir stabilās attīstības un krīzes periodus. Vecumposmu krīžu periodiem raksturīga strauja izmaiņu dinamika, bērns acīmredzami mainās, iegūst jaunas iezīmes. Vecumposmu krīzi definē kā īsas, vētrinas attīstības periodu. Tās ilgums lielākoties ir daži mēneši. Krīze parasti sākas un beidzas nemanot, tādēļ tās robežas ir nenoteiktas. Nelabvēlīgas sociālās situācijas gadījumā krīze var ielgt. Krīzes saasinājums daudzos gadījumos ir šī perioda vidū.

Ārēji krīzes situācija izpaužas kā bērna audzināšanas grūtības – bērns “iziet” ārpus pieaugušo kontroles, tās metodes, kurām agrāk bija audzinošs efekts, krīzes laikā ir neefektīvas. Bērns kļūst kaprīzs, konfliktē ar tuviniekiem, pazeminās darba spējas, zūd interese par lietām apkārt, parādās mokoši iekšējie pārdzīvojumi, negatīvisms, bērns var kļūt despotisks attiecībā pret vecākiem (Smith, Dockrell, Tomlinson, 2003).

Tomēr galvenās izmaiņas krīzes periodā ir iekšējas, bērns strauji iegūst jaunas, bieži vien negatīvas iezīmes. Krīzes laikā intensīvi izpaužas evolūcijas procesi, bērns zaudē daudzas iepriekšējās iezīmes, intereses, attiecības. Taču krīzes periods tiek aplūkots, kā attīstības periods, jo tam raksturīgi noteikti psihiskie jaunveidojumi, kuri, salīdzinot ar stabilās attīstības periodu jaunveidojumiem, ir nestabili. Daudzi no šiem krīžu psihiskajiem jaunveidojumiem, beidzoties krīzes periodam, izzūd vai pārveidojas citā formā.

Tā kā Vigotskis uzskata, ka katra vecumposma raksturojošais rādītājs ir šī vecuma jaunveidojumi, tad pirmais, kas jādara pētīt kādu vecumposmu – jānoskaidro kādi stabili jaunveidojumi, kuru nav bijis iepriekšējos vecumposmos, tajā rodas. Jaunveidojumi rodas katra vecumposma beigu posmā, kā šajā periodā noritējušās attīstības rezultāts. Tātad, kas ir tas centrālais jaunveidojums, kas pēc Vigotska domām rodas mazbērna (jeb agras bērnības) vecumposma laikā?

Kā viņš apgalvo, bērna rīcību šajā vecumā nosaka tikai un vienīgi apkārt esošā situācija. Bērns pats nepapildina to ar zināšanām par citām lietām; viņu vispār neinteresē nekas aiz šīs situācijas un tādēļ tieši lietu loma šajā situācijā ir sevišķi liela. Īpaši interesanta šajā vecumā ir bērna attieksme pret citiem cilvēkiem. Mazbērna vecumposmā tā sarežģās tiktāl, ka atsevišķi pētnieki tieši runā par agrīno bērnību, kā par vecumu, kura centrālais jaunveidojums arī ir cilvēka attieksmei pret cilvēku pamatu veidošanās, jeb sociālo attiecību pamati. (*Vecumposmu attīstības īpatnības: 2-3 gadi*) (17.10.2018)

Viena no teorijām, kura varētu pamatot šo apgalvojumu ir sekojoša:

dzimšanas brīdī bērns tiek atdalīts no mātes fizioloģiski, bet nav atdalīts bioloģiski – pats nespēj pārvietoties un baroties. Bērns, kurš sāk staigāt, jau ir atdalīts no mātes bioloģiski, bet vēl nav atdalīts psiholoģiski – viņam vēl nav priekšstata par sevi kā par īpašu atsevišķu būtni, ārpus tām konkrētajām situācijām, kurās viņam vienmēr ir darīšanas ar citiem cilvēkiem. (L. Vigotskis 2013)

L. Vigotskis ir izstrādājis vecumposmu krīžu periodizāciju, kurā atspoguļota vecumposmu krīžu un stabilās attīstības periodu mija.

Jaundzimušā krīze (0 – 2 mēneši) – zīdaiņa vecums (2 mēneši – 1 gads). Galvenais krīzes cēlonis – jaundzimušā adaptācija no mātes organisma atšķirīgā vidē. Ja jaundzimušais pietiekami saņem mātes mīlestību, tiek regulāri barots, krīze tiek pārvarēta sekmīgāk.

1 gada krīze (1 gads – 1 gads 3 mēneši) – agrā bērnība (1 gads 3 mēneši – 3 gadi). Šīs krīzes cēlonis ir bērna psiholoģiskā atdalīšanās no mātes, kad bērns sāk apzināties sevi kā no savas mātes atšķirīgu būtni. Palielinās bērna iespējas, rodas jaunas vajadzības. Šīs krīzes ārējās izpausmes ir patstāvības uzplaukums un saasinātas emocionālās reakcijas īpaši tad, kad ir nesapratne no pieaugušo puses.

3 gadu krīze (3 gadi – 3 gadi 3 mēneši) – pirmsskolas vecums (3 gadi 3 mēneši – 7 gadi). Krīzes cēloņi saistīti ar bērna patstāvības tieksmi, sava „Es” padziļinātu apzināšanos un vēlmi nodibināt ar pieaugušajiem jaunas, daudz dziļākas attiecības, kas balstītas uz savstarpējo izpratni. Šīs krīzes ārējās izpausmes ir:

patstāvības pieaugums;

negatīvisms;

stūrgalvība;

savu vajadzību akcentēšana; (*Schaffer, R.*) (2006).

2.2. Saskarsmes nozīme bērna psihofizioloģiskajā attīstībā

Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem - Psiholoģijā ir uzskats, ka bērna dzīve šajā pasaulē sākas ar jaundzimušā krīzi, kas ir pārejas periods starp dzīvi mātes ķermenī un dzīvi ārpus tā. Dzemdības bērnam ir stress. Bērna dzimšanu uzskata par traumu, kuru bērns izdzīvo dzimšanas brīdī, un šī trauma, ir tik spēcīga, ka iespaido visu tālāko cilvēka dzīvi. Apmēram viena mēneša vecumā bērns, ieraudzījis māti, ar skatienu fiksē viņas seju, mētā rokas un kājas, izdveš skaņas un sāk smaidīt, pirmo reizi vērsas pie pieaugušajiem. Bērna attīstība ir atkarīga no tā, cik lielā mērā pieaugušais spēj būt mijiedarbē ar bērnu.

Šajā posmā bērns burtiski tiecas sadarboties ar pieaugušo. Rosmes komplekss ir bērna individuālās psiholoģiskās dzīves sākums. Jaundzimušā emocionālās reakcijas sākumā ir nediferencētas. Dažādi stāvokļi - izsalkums, apslapināšanās - izraisa uzbudinājumu, kas izpaužas kustību aktivitātē. Uzbudinājuma m pieaugot, bērns raud, kliec. Aptuveni trīs mēnešu vecumā veidojas sarūgtinājums (apbēdinājums) un apmierinājums. Pēc tam no sarūgtinājuma diferencējas dusmas, ceturtajā mēnesī - riebums, piektajā - bailes. Savukārt, no apmierinājuma - prieks un sociālā pieķeršanās.

Pirmās simpātiju jūtas pret tuvāko pieaugušo veidojas uz apmierinājumu izraisošā un, tādējādi, viņam patīkamu pārdzīvojumu (izjūtu) bāzes.

Pētījumi ir parādījuši, ka komunikācijas deficīts šīnī vecumā negatīvi iespaido bērna attīstību.

Bērnībā izveidojušās pieķeršanās attiecības veido “pieķeršanās fenomenu”, kas visā cilvēka dzīves ilgumā ietekmē priekšstatus un attieksmi pret cilvēkiem un pasauli. Pieķeršanās uzvedība primāri ir vajadzība pēc rūpēm un atbalsta. (*Doudet, A.R.*) (2011).

Pieķeršanās attiecībās vecāki rada drošības izjūtu, kas sekmē bērna attīstību, šajās attiecībās vecāki nodrošina drošo bāzi, savukārt bērns vecākam to nenodrošina.

Zaudējot emocionālos kontaktus ar pieaugušo:

- veidojas personība ar šaurāku un maz intensīvāku emocionālās reaģēšanas amplitūdu (emocionāli vēsāki);
- bērns nespēj kļūt pieaudzis - viņš mēģina vēl pusaudža vecumā veidot tādas attiecības, kas kompensētu mātes mīlestības deficītu;
- Bez ciešām mātes un bērna emocionālajām attiecībām bērna pāreja pieaugušā dzīvē ir neiespējama.
- bērna spēja mīlēt apkārtējos ir cieši saistīta ar to, cik mīlestības bērns ir saņēmis pirmajos gados un kādā formā tā ir izpaudusies;
- bērns kopumā ir vienaldzīgāks pret sabiedrību, biežāk pauž destruktīvas tieksmes, skolā uzrāda sliktākas sekmes;

(Jaundzimušā psiholoģija (11.10.2018))

Var teikt, ka pirmajā dzīves gadā notiekošais veido bērnā pamatu uzticībai vai neuzticībai apkārtējai pasaulei. Daudzi autori uzsver, ka pirmajos astoņpadsmit dzīves mēnešos bērna garīgās attīstības iekļaušanās vispārīgajās attīstības normās ir tieši atkarīga no viņa iespējām kustēties. Lai attīstītu sākotnējo patstāvību šajā vecumposmā, svarīgi dot bērnam pēc iespējas lielāku kustības brīvību, neierobežojot, bet gan gluži pretēji - atbalstot.

Ar mātes starpniecību uz viņu iedarbojas sabiedrība un sākas socializācija. Šajā periodā tiek likts personības pašizjūtas un dzīvotspējīguma pamats (fiziskā un garīgā veselība). Ja bērns to visu nesaņem, viņš kļūst bailīgs, saspringts, neuzticams, ir nedrošs. Kā sekas tam var aktualizēties neirotisms un psihotisms.

Psiholoģijā šo attīstības periodu ir pieņemts saukt par mazbērna periodu jeb agro bērnību (2.- 4.g.). Vadošā darbība šajā vecumposmā ir spēle (rotaļa). Šajā vecumā spēle izaug no bērna manipulācijām ar priekšmetiem. Sākotnēji bērnu aizrauj pati darbošanās kopā ar pieaugušo, atdarinot tieši pašas darbības. Šajā vecumā turpina pastāvēt bērna emocionāli tiešais kontakts ar pieaugušo, taču jaunais komunikācijā ir sadarbība starp pieaugušo un bērnu, kas norit bērnam mācoties veikt priekšmetiskas darbības.

Bērns grib, lai pieaugušais piedalās viņa darbībās. Bērni sava egocentrisma dēļ daudzos gadījumos spēj respektēt tikai savas intereses. Šī iemesla dēļ komunikācija ar citiem bērniem galvenokārt izpaužas kā (motoras) kustību spēles, trešajā dzīves gadā bērni galvenokārt spēlējas "blakus", nevis "kopā". Dievgaldnieks aizvien vairāk apzinās savas spējas, paplašinot savu darbības loku.

Mātei šajā laikā jā saglabā dzirdes un redzes kontakts ar bērnu, lai bērnam būtu drošības sajūta, tāpēc nevajadzētu ierobežot viņa ziņkāri. Mātei jādrošina bērnu izmēģināt viņa spējas, tā sekmējot bērna fizisko un garīgo attīstību. Bērnam sāk attīstīties pašapziņa, viņš apjauš, ka var būt fiziska šķiršanās no mātes, kas bērnā rada nevēlēšanos to darīt, gan arī bailes. Agrīnajā vecumā ir nepieciešams atbalstīt visas bērna aktivitātes, kas saistās ar sev apkārtējās vides apgūšanu, tādejādi nodrošinot sava "Es" impulsu pasaules dominantī un nesekmējot tādu uzvedības tipu, ko raksturo reakcijas uz ārējām iedarbēm, neizrādot sava paša iniciatīvu un aktivitāti.

Šī vecuma bērns no sabiedrības uztver to, kas piesaista viņa uzmanību. Bērni šajā vecumā spēj emocionāli reaģēt tikai uz to, ko uztver tieši - par pagātņi vai nākotņi vēl nespēj nedz priecāties, nedz bēdāties. Viņu vēlnes ir nenoturīgas, viegli pārejošas. Pats bērns vēl nespēj tās kontrolēt un savaldīt. Galvenais, ap kuru bērns veido savu pašidentitāti ir viņa vārds. Līdz ar kustībām bērns izjūt, apzinās sevi kā individu, personību, jo kustību prasme piemīt tieši viņam. Tādējādi kustību tālākā attīstība veicina neatkarības un pašapziņas veidošanos.

2.-3. gadu vecumu, kad bērns ir jau sevi izdalījis no apkārtējās vides (bērns par sevi runā 1.personā), dēvē par pašcieņas formēšanās vecumu, tajā veidojas pašcieņas izjūta.

Bērns izjūt prasības un ierobežojumus, izkopj pašapkalpošanās iemaņas, kārtības un tīrības izjūtu.

Ja viņam atļauj patstāvīgi veikt to, kas ir viņa spēkos, nesteidzina, nekritizē, tad bērnam rodas izjūta, ka viņš pārvalda savas kustības, sevi, apkārtni. Tie, kuri iemācījušies sevi kontrolēt šajā stadijā, vēlāk prot ievērot likumus, neuzskatot tos par ārēji uzspiestu netaisnīgumu, jo tie nodrošina katra brīvību un neatkarību likuma ietvaros. Negatīvais risinājums ietver vecāku nekoncekvenci, skarbu kritiku, darīšanu bērnu vietā, tā pavairojot bērna nedrošību, kļūdas, neveiksmju nosodījuma pārdzīvojumus, izraisot šaubas gan par vecāku taisnīgumu, gan paša varēšanu. Tā tiek pavairota bērna atkarība. Šaubu atrisinājums citā kvalitātē noteiks, kā turpmākā dzīvē bērns savienos brīvo gribu ar pašdisciplīnu, dumpīguma garu ar atbildības izjūtu.

Pietiekoši laba māte ir tāda māte, kura ļauj bērnam darīt to, ko viņš jau spēj izdarīt un nedara to viņa vietā, taču nenosoda par to, kas viņam vēl nesanāk.

Saskarsmes loma bērna psihiskajā attīstībā - Līdzīgi vadošajai darbībai arī saskarsmei ir izšķirošā loma bērna psihes attīstībā. Tiek uzskatīts, ka tikai saskarsmē ar sociālo mikro un makro vidi bērns kļūst par sociālu būtni – personību. Socializācijas procesā bērns pakāpeniski iegūst sociālās īpašības, ko sauc par indivīda psihiskajām īpašībām (Peah, 2004). Sociālās mijiedarbības procesā šīs psihiskās īpašības iegūst individuālas īpatnības. Tā veidojas cilvēka individuālās psihiskās īpašības.

Vajadzība pēc saskarsmes bērnam parādās jau aptuveni 1 mēneša vecumā. Bērns sāk uzsmaidīt mātei un izrādīt prieku, kad tā atrodas tuvumā. Savukārt mātei nepieciešams pēc iespējas pilnīgāk apmierināt bērna tieksmi pēc pozitīviem emocionāliem kontaktiem.

Emocionālais kontakts ar pieaugušo rada zīdainī priecīgu garastāvokli, veicina viņa aktivitāti un interesi par pasauli. Ja zīdaiņa vecumposmā netiek apmierināta vajadzība pēc saskarsmes, tad bērni var būtiski atpalikt psihiskajā attīstībā. Viņi kļūst apātiski, neveidojas apkārtējās pasaules izziņas interese. Runa šādiem bērniem attīstās ļoti vēlu, turklāt vērojama atpalcība arī fiziskajā attīstībā. Šādas nopietnas saskarsmes deficīta sekas definē kā slimību. Tāpēc viennozīmīga ir abu vecāku iesaistīšanās zīdaiņu vecumā.

Saskarsmei un pozitīvam emocionālajam kontaktam ir būtiska loma arī vēlākajos attīstības periodos. Piemēram, kustību, uztveres, domāšanas un runas attīstība mazbērna vecumposmā lielā mērā ir atkarīga no vecāku vēlnes kontaktēties ar bērnu priekšmetiski manipulējošās darbības laikā.

Situatīvi personiskā saskarsme raksturīga zīdaiņa vecumposmam (0 – 1 gads). Šī saskarsmes veida būtība ir tiešie emocionālie kontakti ar vecākiem, īpaši māti. Šīs saskarsmes gaitā bērns saņem mātes mīlestību, kas pozitīvi ietekmē viņa aktivitāti un interesi par apkārtni. Bērnu visvairāk interesē tieši pieaugušā personība, bet priekšmeti un pārējā apkārtnē paliek otrajā plānā. (Burman, 2008).

Situatīvi lietīškā saskarsme (1 – 3 gadi). Bērnam tāpat kā iepriekšējā vecumposmā nepieciešams silts emocionālais kontakts ar pieaugušo, taču viņam rodas vajadzība pēc sadarbības ar pieaugušo. Šī sadarbība izpaūžas kā kopējas rotaļas un manipulācija ar priekšmetiem. Tādējādi bērnu un pieaugušo apvieno spēļu situācija. Tam, kas atrodas ārpus šīs situācijas, bērns pievērš uzmanību tikai nelielā mērā.

Pieņemt bērnu tāds, kāds viņš ir. Tas paredz beznosacījuma pozitīvu attieksmi (beznosacījuma mīlestība). Bērns jūt un saprot, ka vecāku attieksme pret viņu vienmēr būs pozitīva, neskatoties uz to, ko bērns dara. Tādējādi tiek nošķirta personība un uzvedība – pret personību vienmēr ir pozitīva attieksme, bet negatīva uzvedība paredz negatīvas sekas, ieskaitot sodu. Tas nozīmē, ka bērns ir patiesi pārliecināts, ka vecāki viņu mīlēs, neskatoties uz to, kāda būs viņa rīcība. Beznosacījuma mīlestība ir pamats pozitīva paša tēla attīstībai. Gadījumā, kad vecāku attieksme pret bērnu ir nepastāvīga, bērns jūt, ka vecāki mīl viņu tikai tad, kad viņš uzvedas labi un atbilst viņu prasībām.

Šādu vecāku attieksmi sauc par nosacījuma mīlestību. Bērns, kurš izjutis šādu mīlestības veidu, izaug atkarīgs no apkārtējo cilvēku viedokļa un dzīvē aizvien cenšas izdabāt citiem cilvēkiem, jo saprot, ka viņu mīlēs tikai tad, ja viņš būs tāds, kādu viņu grib redzēt apkārtējie. (*T. Likona - Bērna audzināšana 2000*)

Pozitīvas gaidas. Šis princips paredz to, ka vecāki ir patiesi pārliecināti par sava bērna spējām un patiesi gaida no sava bērna pozitīvus rezultātus. Šādai attieksmei ir būtisks attīstošs efekts. Pretējā gadījumā, ja vecāki nav pārliecināti par sava bērna spējām un īpaši negaida no viņa neko pozitīvu, bērns jūt vecāku attieksmi, un tas rada šaubas par sevi un pazeminātu tieksmi uz panākumiem.

Empātija, šis princips paredz to, ka vecāki interesējas par sava bērna iekšējo pasauli, viņa aktuālajām vajadzībām, emocionālo stāvokli un problēmām. Vajadzība pēc šādas vecāku attieksmes bērnam parādās jau pēc 4 gadu vecuma un īpaši aktuāla kļūst pusaudža vecumposmā, kad atklātas, uzticamas attiecības starp vecākiem un pusaudzi palīdz pusaudzim pārdzīvot šī perioda krīzi.

Empātijas princips paredz arī to, ka pieaugušais spēj paskatīties uz dažādām dzīves situācijām sava bērna acīm – tā ir spēja uz laiku atteikties no savas pieaugušā pozīcijas, uzskatiem un nostādnēm un izprast esošo situāciju tā, kā to saprot viņa bērns (*Burman, 2008*).

Darbības loma bērna psihiskajā attīstībā - Vēlāk audzinātājs, pui apmācot bērnu, organizē viņa darbību. Vecāki, no mazotnes mājās mācot bērnam pareizi rīkoties ar nazi vai dakšīņu, organizē viņa darbību. Bērns nespēs apgūt dažādas iemaņas, ja pats neveiks noteiktas darbības, neieklausies noteiktās aktivitātēs. Tādējādi darbība ir viens no galvenajiem bērna psihes attīstības avotiem. Jo vecāks ir bērns, jo daudzveidīgākus darbības veidus viņš apgūst. Tomēr dažādi darbības veidi atšķirīgi ietekmē bērna psihisko attīstību. Galvenās izmaiņas psihiskās izzīņas procesos un personības veidošanā rada vadošā darbība (Эльконин, 2004). Vadošai darbībai piemīt 3 galvenās pazīmes:

- rada un diferencē jaunus darbības veidus.
- formē un pārstrukturē atsevišķus psihiskās izzīņas procesus.
- attīsta un izmaina bērna personību.

Jebkura darbība, kuru bērns veic ilgstoši, rada noteiktu attīstošu efektu. Piemēram, zīmēšana attīsta mikro motoriku, iztēli, uztveri, atmiņu. Tomēr tai nepiemīt vadošai darbībai raksturīgais visaptverošais attīstošais efekts. Tādējādi ne ikviena darbība, ko bērns veic ilgstoši, var būt viņa vadošā darbība.

Vadošās darbības visaptverošais attīstošais efekts ilustrēts 1. attēlā. (*Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem*)

Vadošā darbība	
Kognitīvie procesi • Sajūtas • Uztvere • Uzmanība • Domāšana • Atmiņa • Iztēle • Valoda un runa	Personība • Jūtu un emociju sfēra • Vajadzību un motivācijas sfēra • Gribas sfēra • Raksturs un temperaments • Dotumi un spējas

1. attēls.

Vadošās darbības koncepcija visvairāk ir attīstīta krievu zinātnieka D. Elkoņina un viņa sekotāju darbos. Zinātnieks apraksta bērnu kā personību, kura izzina pasauli – lietu un cilvēku attiecību pasauli. Turklāt šī izziņa ir aktīva, tā notiek ar vadošās darbības palīdzību. D. Elkoņins noteica vadošās darbības veidus katram vecumposmam, kuru apgūšanas un izpildes process nosaka bērna psihisko attīstību.

Zidaiņa vecumposms (0 – 1 gads). Vadošā darbība – tiešā emocionālā saskarsme ar māti, kuras laikā zīdāinis veido smalkus emocionālos kontaktus ar māti. Šis process paaugstina bērna kustību aktivitāti un veicina pasaules izziņas interesi. Šajā periodā intensīvi attīstās uztvere, vajadzību un emocionālā sfēra. Galvenais psihiskais jaunveidojums šajā periodā ir vajadzība pēc saskarsmes un emocionālā kontakta.

Agrā bērnība (1 – 3 gadi). Vadošā darbība – priekšmetiski manipulējošā darbība, kas vērsta uz priekšmetu, telpas un formas izzināšanu. Bērns grib, lai pieaugušais būtu informācijas avots par nezināmo priekšmetu pasauli. Tādējādi bērna un pieaugušā kopējo darbību ar priekšmetiem (rotaļu) rezultātā notiek viņu personību mijiedarbība, kas ietekmē bērna personības attīstību. Galvenie šī perioda psihes jaunveidojumi ir valoda, uzskatāmi priekšmetiskā domāšana, tēlainā atmiņa un tīšā uzmanība.

Kustības raksturojums un ietekme uz bērnu organismu - Kustības ir viena no mūsu organisma svarīgākajām vajadzībām. Ja mēs skatāmies uz mazu bērnu – viņš vienmēr ir kustībā – skrien, lec, rāpo, veļas. Tas ir lieliski, bet vai vecāki vienmēr ļauj bērnam apmierināt šo organisma vajadzību? Aizdomājies par to, ka dažreiz bez rājiena var iztikt! Lai jau bērns izliek visu savu enerģiju.

Mazuļa kustības sākotnēji ir balstītas uz refleksiem. Bērns aug un attīstās līdz var brīvi kustēties un apzināti darbināt savus locekļus. Bērns prot velties, rāpot, lekt, staigāt, skriet, spert bumbu...

Pilnvērtīgai kustību attīstībai nepieciešama to sasaiste ar uztveri. Uztvert nozīme saprast to, ko redz acs, ko dzird auss un ko jūt ar tausti. Uztvere norisinās smadzenēs un ir redzes, dzirdes un jušanas iespaidu interpretācija.

Uztvere un kustības vislabāk attīstās, bērnam spēlējoties un viņam vēloties saprast un izpētīt. Visiem bērniem patīk rotaļas, līdz ar to rotaļu loma ir ļoti nozīmīga. Ar rotaļu palīdzību bērns attīsta kustības, valodu, sajūtas un spējas saprast un saprasties ar citiem bērniem un pieaugušajiem. Dažiem bērniem nepieciešama palīdzība, lai stimulētu viņu attīstību. Arī to iespējams izdarīt, izmantojot dažādas rotaļas.

Kustības ietekmē skeleta attīstību, pateicoties fiziskai slodzei, kauli veidojas izturīgāki. Labi attīstīta muskulatūra nosaka cilvēka stāju un ir veselības rādītājs. Muskuļu kustība uztur optimālu smadzeņu darbību, aktivizē to un sekmē pārmērīga uzbudinājuma regulēšanu. Pirmsskolas vecuma bērniem viens no fiziskās attīstības rādītājiem ir viņu prasme izpildīt daudzveidīgas kustības, galvenokārt pamat kustības — soļošanu, skriešanu, lēcienus, mešanu, tveršanu, rāpošanu, rāpšanos.

Apgūstot šīs prasmes, bagātinās bērnu kustību pieredze, kura ir nepieciešama gan rotaļās, gan sportā, gan dažādās dzīves situācijās un saskarsmē ar citiem cilvēkiem.

Kustības nepieciešamas bērna kvalitatīvai attīstībai. Tās sekmē balsta un kustību aparāta attīstību. Fizisko īpašību veidošana iespējama tikai bērna aktīvas darbības laikā. (*Bērna fiziskā attīstība 6.10.2018*)

Tomēr cilvēce 21.gadsimtā iepazinusi izteiktu pretrunu starp garīgo un fizisko attīstību, īpaši jau bērniem. Moderno tehnoloģiju attīstība radījusi jaunus brīvā laika pavadīšanas veidus, kas visbiežāk ir saistīti ar nepietiekami aktīvu dzīvesveidu. Ilglaicīga TV vai datora lietošana var negatīvi ietekmēt bērna veselību. Pārmērīgas TV un datora lietošanas negatīvā ietekme uz bērna balsta un kustību sistēmu un psiholoģisko labklājību arī nepietiekama fiziska aktivitāte, kā norāda R.Andersens (1998) u.c. autori, samazina patērēto enerģijas daudzumu, kas palielina aptaukošanās varbūtību.

Lai nodrošinātu organisma fizioloģiskās funkcijas, pirmsskolas vecuma bērnam nodrošināmas iespējas katru dienu 3 – 4 stundas pavadīt svaigā gaisā, aktīvi kustoties un darbojoties. Regulāra fiziskā aktivitāte uzlabo fizisko sagatavotību un fizisko attīstību, kas ir cilvēka organisma morfoloģisko un funkcionālo īpašību izmaiņu process.

Veidojot bērnos kustību prasmes, svarīga ir bērna un pieaugušā sadarbība (radīt motivāciju, palīdzēt bērnam, uzslavēt, izlabot kļūdas).

Interese par kustībām un sportu jāveido, jānostiprina iespējami agrāk. Ļoti svarīgi ir atbalstīt bērnu vēlmes un prasmes pārvarēt dažādus šķēršļus — pārlēkt, apskriet, izlīst, noķert u.c. Jo kustību izpildes laikā bērni pilnveido un bagātina emocionālo noskaņojumu.

Protams, viņi priecājas par izdošanos, tādējādi izjūtot gandarījumu par padarīto. Kā arī veiksmīga izpilde veido motivāciju veikt kādu darbību. Pamat kustības sekmē balsta un kustību aparāta attīstību, pastiprina vielmaiņas intensitāti organismā, sirdsdarbību, elpošanu un pārējās organisma funkcijas, sekmē fizisko īpašību attīstību, kā arī nostiprina muskulatūru, kas nosaka cilvēka stāju (skat.2.tabulu).

Lai bērns veiksmīgāk apgūtu pamat kustības, to apguvei ir jābūt mērķtiecīgai. Pirmsskolas dienas režīmā skolotājs, lai veicinātu bērna attīstību kopumā, var iekļaut dažādas darbības, kas sekmē gan bērna fizisko attīstību, gan pamat kustību apguvi - rīta vingrošana, veselības diena, tālā pastaiga, sporta izpriecās un svētki, kā arī sporta nodarbība.

Šajās darbībās galvenais uzdevums ir attīstīt dzīvei nepieciešamās kustību prasmes un nodrošināt tādu kustību apguvi, lai bērns tās spētu brīvi izmantot jebkurā dzīves situācijā.

Pamat kustībā	Pamat kustības īss raksturojums	Kustību ietekme uz bērna organismu
Rāpošana	Pārvietojoties četrpāpus, tiek mazināta slodze uz mugurkaulu, intensīvi strādā gan lielās ķermeņa muskuļu grupas (plecu, muguras, vēdera, roku, kāju), gan mazās (plaukstas, apakšdelmu, pēdas). Ar rāpošanas un līšanas palīdzību bērni apgūst prasmi pārvarēt šķēršļus.	Sekmē pareizas stājas veidošanos, attīsta koordināciju, līdzsvara sajūtu, drosmi, attapību, kā arī palīdz pārvarēt bailes no augstuma.
Soļošana	Soļošanai raksturīga vienvēidīgu kustību atkārtošanās, tomēr tā ir pietiekami sarežģīta kustība, kur uzmanība jāpievērš - roku un kāju saskaņošanai, taisna ķermeņa noturēšanai un soļošanas tempa ievērošanai. Soļošanas izpildē iesaistīti aptuveni 56% muskulatūras.	Padziļina elpošanu, uzlabo asinsriti, kā arī aktivizē vielmaiņas procesus. Ievērojot pareizu soļošanas tehniku, tiek nostiprināta ķermeņa un pēdas muskulatūra, kam ir labvēlīga ievirze stājas veidošanā.
Skriešana	Raksturīga ciklu atkārtošanās, tāpat kā soļojot, tomēr skriešanā ir „lidojuma” fāze, kad abas kājas tiek atrautas no zemes. Lidošanas moments palielina soļa garumu, dodot iespēju pārvietoties uz priekšu pēc inerces ar atslābinātiem muskuļiem. Skrienot uzmanība jāpievērš ķermeņa stāvoklim, rokām (kustas brīvi, pleci nav sasprindzināti), pēdām (pirmajam pie zemes jāpieskaras papēdim, tad pirkstgalam).	Attīsta kustību koordināciju, ritmu, pareizu stāju un kāju mērķtiecīgu darbību. Tā attīsta tādas fiziskās īpašības kā izturība, ātrums, veiklība.
Lēkšana	Dinamiska kustība, kas ir grūti apgūstama un sastāv no trīs fāzēm – sagatavošanas (sākuma stāvoklis vai ieskrējieni), galvenās (atspēriens un lidojums) un noslēguma (piezemēšanās).	Sekmē balsta un kustību aparāta attīstību, kāju, muguras, vēdera muskuļu attīstību, kā arī vingrina ķermeņa kustību koordināciju.
Mešana	Šī pamat kustībā ir tehniski sarežģīta, jo, izpildot metienu, tālumā galvenā uzmanība tiek pievērsta metiena stiprumam, trajektorijai, virzienam. Izpildot metienus mērķī, bērni neveic pilnu atvērzienu, un metiena stiprums ir atkarīgs no mērķa attāluma.	Attīsta veiklību, acumēru, līdzsvaru, koordināciju, uzmanību, nostiprina kāju, roku un plecu joslas muskulatūru. Manipulācijas ar bumbu labvēlīgi ietekmē CNS, mazina muskuļu sasprindzinājumu.

2. tabula

Tāpat svarīgi ir radīt apstākļus, kas dotu iespēju bērnam kustēties, un veicinātu viņa interesi par kustībām. Lai nostiprinātu kustību prasmes un attīstītu fiziskās īpašības, bērniem, veiksmīgi var izmantot kustību rotaļas. Tās organizējamas gan sporta nodarbībās, rīta vingrošanas laikā, gan pastaigā un brīvajā laikā pēcpusdienas cēlienā, tās kā atsevišķus elementus var integrēt arī nodarbībā.

Tieši kustību rotaļa ir vispusīgs audzināšanas līdzeklis, kurš ieņem svarīgu vietu bērnu dzīvē. Kustību rotaļu laikā attīstās bērna aktivitāte, apzinīgums, patstāvība, iniciatīva. Tā arī palīdz izveidot un nostiprināt kustību prasmes, kuras bērni attiecīgajā vecumposmā jau apguvuši un labprāt izmanto. Sakarā ar to šīs rotaļas stimulē bērna kustību aktivitāti, palīdz viņiem pilnveidot jau apgūtās kustības un veidot jaunas kustību iemaņas. Pateicoties plašajam kustību klāstam un rotaļu darbībai, tās daudzpusīgi ietekmē organismu un personību, veicinot fiziskās audzināšanas uzdevumu izpildi.

Tomēr jebkuru no pamata kustībām bērns veiksmīgi apgūs tikai tad, ja viņš tās izpildē vingrināsies sistemātiski, katru dienu, atkārtojot to dažādās situācijās. Ja bērnam tiek piedāvāta viena un tā pati kustību rotaļa bez izmaiņām, tad bērns neizbēgami agri vai vēlu zaudēs par to interesi un kustības tiks izpildītas pavirši, nepareizi, kas negatīvi ietekmēto apguvi. Ne mazāk svarīgs ir priekšmetiskais noformējums, kas palīdz bērniem realizēt rotaļu uzdevumus. (*Bērna fiziskā attīstība 6.10.2018*) rotaļa ir komunikācija, un ir lielisks līdzeklis, kas veido drošo saiti ar vecākiem.

2.3 Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētājs

Bērns savā apkārtņē ir netiešs liecinieks labajam un sliktajam, skaistajam un bezjēdzīgajam. Nekas viņam nepaeļiet garām nepamanīts. Viņš ir kā sūklis, kas visu uzsūdz sevī un pēc tam to visu attēlo savās rotaļās - saprazdams un nesaprazdams

Bērna rotaļās satiekas fantāzija un ikdienas pasaule, bērna piedzīvojumi un veids, kā viņš ar to cenšas tik galā. Rotaļa apbrīnojami daudz pasaka priekšā par to, kā jūtas bērns, ko viņš domā, kas viņu satrauc. Tikmēr mums, pieaugušajiem, jāiemācās saskatīt un novērtēt - vai bērns ir apmierināts ar savu statusu ģimenē un bērnudārzā, vai ir atrisinājis identitātes problēmu, uz kādiem jautājumiem pats mēģina rast sev atbildi, vai varbūt viņu nomāc kādas bailes.

Bērns rotaļādamies ar rotaļlietām, vingrina savu ķermeni, attīsta domāšanu. Atsevišķas rotaļlietas, kā bumbas, ratiņi, ķegļi, palīdz ieaudzināt viņā vīrišķību, kodīgumu un taisnīgumu, pieaugušajam nepieciešams atbalstīt bērna patiku celt mājiņas no smiltīm, kokā un akmeņiem, tur izpaustas viņa radošās tieksmes. Rotaļas un rotaļlietas attīsta bērnā darbīgumu, kas ir svarīgs līdzeklis bērna gribas un rakstura audzināšanā. (*D. Dzintare un I. Strangaine Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētājs Teorija, Pieredze, Prakse (2007)*)

0-6 mēnešu vecumā bērna dzīves mērķis, nākot pasaulē, kā raksta Amerikāņu psihologs Vaidis, ir pasaules, kurā viņš dzīvos, izzināšana, atklāšana un adaptēšanās šajā pasaulē. Tādēļ pieaugušajiem svarīgi bērnā rosināt emocionālo atsaucību, radīt izjūtu, ka viņu mīl un par viņu rūpējas, attīstīt kustību prasmes, spēju redzēt dzirdēt, sajust kur neizstājamā lomā ir bērna pirmajām rotaļlietām.

Tās ir spilgtās rotaļlietas, ko piestiprina pie gultiņas, lai viņš tās varētu vērot, tie ir dažādi grabuļi, kurus mazulis vingrinās satvert, ieklausīties to skaļās, tās ir dažādas mīkstuma bumbiņas un lielā krāsainā bumba, mazā izmēra rotaļlietas, kuras var satvert, paspiest, mest, dauzīt.

6-12 mēnešu vecumā bērni ir attīstības maņu stadijā. Viņus interesē apkārtējā vide, kas notiek ar vienkāršiem priekšmetiem, kad tos pagrūž, sakrata vai uzsit pa tiem. Nepieciešams ņemt vērā, ka viss tiks bāzts mutē - tur ir vairāk nervu galu nekā jeb kurā citā ķermeņa daļā, tālab tā ir labākais instruments lietu izpētei. Pirmajā dzīves gadā nonākot saskarē ar pirmo priekšmetu, bērni izjūt pētnieciskos prieku no matu galiņiem līdz papēžiem. Ja mazais netiek pieskatīts ik vienu objektu viņš cenšas sasniegt vai nu ejot, vai rāpojot. Krāšņa rotaļlieta - bumba, lācis -, lai mazulis to dabūtu, mudina viņu rāpot, iet.

Šī vecuma bērniem vislabāk piemērots vienkāršs, drošs un robustas rotaļlietas, piemēram, tādas, kas sakratot grab un saspiežot pīkst, stumjamas un velkamas rotaļlietas, piemēram mašīnas. Noder arī mājsaimniecības piederumi - tukšas kastes, koka karotes, katliņi.

Bērnu uzmanību piesaista šizetiskās rotaļlietas - lelles, lācis, sunītis u.c, kā arī klucīši, lielāka izmēra piramīdas, kas attīsta sīko roku muskulatūru. Kad mazulis sāk drošāk rāpot un staigāt, lieti noder mašīnas vai rati, kuros var sakraut un pārvadāt dažādas mantas, attīstīt kustību spēju. Ieteicams arī vienkāršas spēles ar bumbām.

12-24 mēnešu vecumā bērns prot jau patstāvīgi staigāt un pats priecājas par savām kustībām. Viņam ir nepieciešamas rotaļlietas, ko apmīlot - dažāda materiāla mīksti dzīvnieciņi un lelles, rotaļlietas ko var ņemt gultā. Turpinās tieksme visu izpētīt - pašam radīt skaņas un trokšņus, likt un pārlikt rotaļlietas, piekraut, izkraut un pārvietot, tam noder lielāka izmēra kravas automašīna, ceļamkrāns ar magnētu, konstruēšanas materiāli u.c.

Mazulis izmanto simbolus un spēlējoties sāk izlikties, piemēram, ēd ar tukšu karoti. Tas sekmē daudz pārdomātākas rotaļu formas, kādas nebija vērojamas iepriekš, kad bērns visu uzmanību fokusējis sev, var novērot kā bērns ar karoti baro lelli, dzīvniekus, zvana māmiņai, veiksmīga dāvana būs tieši tās rotaļlietas, kas vairo iztēli - lelles, dzīvnieki, trauku komplekti, leļļu mēbeles, rotaļu telefons, lielie kluči.

Daudz jautrības sagādā vienkārša telefons vai tamburīna spēlēšana, lielas krāsainas mozaīkas, saveramās krellītes. Aktuālās ir arī saliekamās rotaļlietas sensorā spēju attīstība, apgūstos formu, krāsu, materiālu, izmēru daudzveidību.

2-3 gadu vecumā bērni vienmēr atrodas kustībā - skrien, lēkā, priecājas par savām kustībām, savu varēšanu. Sāk attīstīties baļu izjūta. Bēdājās, kad rotaļlietas nesasniedz gaidīto rezultātu. Uzņemas rūpes pār lellēm un atveido pazīstamas ainas - attīstās šizetu rotaļa. Strauji pieaug valodu loma, mīl runāt pa "telefonu", ir interese par kopīgām rotaļām. Pilnveidojas bērnu pirkstu un roku muskuļu kontrole. Bērns priecājas par sevi, par savu varēšanu, prasmēm. Ir emocionāls, viņam aizvien nepieciešamas rotaļlietas, ko var apmīlot - mīksti dzīvnieki, lelles. Labprāt vingrina savas acis un rokas, liekot un pārlikt rotaļlietas, tādēļ nepieciešami konstruēšanas materiāli, smiltis spraužamas rotaļlietas.

Sāk rotaļās apdarināt pieaugušos, vēlas pārtērpties. Tam nepieciešamas arī lelles, leļļu ratiņi, cepures, lakatiņi. Šajā vecumā bērni dažādiem priekšmetiem sāk piedāvāt citas funkcijas, piemēram slotas kļūst par lidmašīnu u.c. Tām nepieciešamās lielāks rotaļlietu klāsts - lupatiņas, auklas, koka klucīši u.c. (*D. Dzintare un I. Strangaine Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētājs Teorija, Pieredze, Prakse (2007)*)

3.VECĀKU LOMAS NOZĪMES PRAKTISKĀ IZPĒTE 3 G.V.BĒRNA ATTĪSTĪBĀ

3.1. Pētījuma organizēšana un metožu izvēle

Mana pētījuma mērķis bija, izpētīt ģimenes nozīmi un iespējas 3 gadus veca bērna attīstībā. Pētījuma praktiskai izpētei tika izvirzīta šāda hipotēze, 3 g.v. bērna psihofizioloģijas kā un emocionālā attīstība ir sekmēta, ja starp vecākiem un bērniem nodibināta drošā vitālā saite.

Mana kvalifikācijas darba praktiskais pētījums tikai veikts pēc šāda plāna. Sastādīta anketa vecākiem ar mērķi uzzināt viņu viedokli par šādiem jautājumiem:

1. Kādas rotaļas vai spēles jūs mājās kopā ar bērnu veicat brīvajā laikā?
2. Kādas rotaļas vai spēles visvairāk patīk jūsu bērnam, ar ko viņš rotaļājas vislabāk?
3. Vai bērnu audzina abi vecāki?
4. Cik bērni ir jūsu ģimenē?
5. Vai mājās ir dzīvnieki, kādi?
6. Kādā vecumā bērns sāka patstāvīgi rāpot?
7. Kādā vecumā bērns sāka patstāvīgi staigāt?
8. Cik bieži jūsu bērns slimo?
9. Vai Jūsu bērnam ir kādas īpašas rakstura iezīmes (histērijas lēkmes, bailes, pārspīlēta emocionalitāte, nervozitāte). Kas tos izraisa?
10. Vai jūs vedat bērnu uz pulciņiem?
11. No kāda vecuma bērns sāka apmeklēt Pirmsskolas izglītības iestādi?
12. Ar ko bērnam ir vislabākais kontakts?
13. Kāda ir jūsu sadarbība ar bērnu?
14. Kādu disciplinēšanu jūs pielietojat bērna audzināšanā?

Veidoti tika arī pedagogu anketa, lai uzzinātu viņu domas par ģimenes nozīmi 3 g.v. bērna attīstībā un audzināšanā.

Veicu pārrunas ar 3 bērnu mammām, detalizētas atbildes par ģimenes vidi un mājas apstākļiem

Analizējot 10 bērnu dinamiskās attīstību kartes, izveidoju tabulu.

attīstības kartes par sociālo zinību, ētiku un fiziskā izglītība un veselība. Dinamiskās kartes tika aizpildītas laika posmā 1.10.2017.

Mana kvalifikācijas darba ietvaros bērnu attīstības vērojums tika veikts no septembra līdz šī gada novembrim.

Praktiskais pētījums noritēja X pirmsskolas izglītības iestādē, Rīgā.

Pētījums sastāvēja no 3 daļām: kurā piedalījās 10, bērni, 10, vecāki, 3 pedagogi. Kopējās izpētes rezultātam bija 23 izvēlētas personas.

Pētījuma tika izmantotas šādas pētniecības metodes:

1. Pedagoģiskā novērošana
2. Anketēšana
3. Pārrunas

Pedagoģiskais novērojums – tiek veikts gan grupas telpās gan atrodoties ārā. Vērojot viņu darbības gan saskarsmē ar vecākiem, gan no rītiem gan pēcpusdienā (pārbaudot drošās piesaistes saiti) bērnam un pedagogiem. Vērotas bija viņu sociālās prasmes un fiziskās aktivitātes.

Vērošana tika veikta ikdienišķi arī no citu pedagoga viedokļa. Vērotas tika noteiktas prasmes, kas tika sastādītas pēc attīstību kartes.

SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA

1. Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu
2. Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē
3. Prot lūgt palīdzību
4. Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas
5. Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās
6. Atpazīst emocijas
7. Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt
8. Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas
9. Atšķir savas personīgās mantas

FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESELĪBA

1. Lec uz vietas atsperoties ar abām kājām
2. Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus
3. Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma
4. Izrāda velmi aktīvi darboties
5. Spēj noturēt līdzsvaru
6. Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas, materiālu: būvē, labo savas kļūdas.
7. Darbojas ar papīru, griež, plēš loka
8. Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c
9. Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c

Lai uzzinātu konkrētas mērķauditorijas viedokli kādā konkrētā jautājumā es izmantoju dažādas pētāmās metodes. Viena no tām ir anketēšana. Šai pētījuma metodei ir daudz priekšrocību salīdzinājumā, piemēram, ar intervijām vai aptaujām, gan no pētījuma veicēju viedokļa, gan respondentu viedokļa. Anketēšana ir datu ievākšanas metode, kurā respondentiem pašiem ir jāaizpilda anketas forma. Vairumā gadījumu visas anketas ir anonīmas un to rezultāti tiek analizēti apkopotā veidā. Anketas tika nodotas A4 formātā uz rokām katram no 10 bērnu vecākiem.

Anketēšanu kā pētījuma metodi es izvēlējos, jo šajā gadījumā, Respondentiem nebija nepieciešams izteikt plašu viedokli un jautājumi ir īsi, konkrēti un viegli saprotami. Šai metodei arī nav vajadzīga liela mērķa auditorija.

Anketēšanas metodei, protams, ir arī savas negatīvās puses. Pirmkārt, aptaujas rīkotāji nezina cik daudz laika respondents ir veltījis aptaujas pildīšanai un cik godprātīgi viņš ir atbildējis uz visiem vai pat vienu no jautājumiem.

3.2. Pētījuma datu ieguve un rezultātu analīze

Vecāku sapulcē es iepazīstināju vecākus ar sava pētījuma mērķi. Runāju par drošo piesaisti, vecāku audzināšanas stili. Stāstīju par mūsu plāniem un darbībām ko grasāmies veikt. Vecāku sapulces laikā apskaidroju ka esmu LU studente un lūdzu viņiem aizpildīt anketas, praktiskai izpētei vēlamī dati.

Par katra bērnu es sastādīju anketas un iedevu tās 10 bērnu vecākiem, kuru bērnu uzvedības visvairāk atšķīrās no bērnu attīstības pētījuma kartēm. *(sk. 1 pielikums)*

Atbildes uz jautājumiem bija šādas:

1.Kādas rotaļas, vai spēles jūs mājās kopā ar bērnu veicat brīvajā laikā?

Atbilde.

2. Kādas rotaļas vai spēles visvairāk patīk jūsu bērnam ar ko viņš rotaļājas vislabāk?

Atbilde.

3. Vai bērnu audzina abi vecāki?

Atbilde.

4. Cik bērni ir jūsu ģimenē?

Atbilde.

5. Vai mājas ir dzīvnieki, kādi?

Atbilde.

6. Kādā vecumā bērns sāka patstāvīgi rāpot?

Atbilde.

7. Kādā vecumā bērns sāka pastāvīgi staigāt?

Atbilde.

8. Cik bieži jūsu bērns slimo?

Atbildes.

9. Vai Jūsu bērnam ir kādas īpašas rakstura iezīmes (histērijas lēkmes, bailes, pārspīlēta emocionalitāte, nervozitāte). Kas tos izraisa?

Atbildes.

10. Vai jūs vedat bērnu uz pulciņiem?

Atbildes.

11. No kāda vecuma bērns sāka apmeklēt Pirmsskolas izglītības iestādi?

Atbilde.

12. Ar ko bērnam ir viss labākais kontakts?

Atbilde.

13. Kāda ir jūsu sadarbība ar bērnu?

Atbilde.

14. Kādu veida disciplīnu jūs pielietojat, bērna audzināšanā.

Atbilde.

Anketas pirmsskolas pedagogiem – anketas mērķis bija noskaidrot pedagogu viedokli par Ģimenes lomu bērna attīstībā. Tika šie jautājumi vērsti pie trim pedagogē, (*sk. 2 pielikumā*)

Atbildes uz sniegtajiem jautājumiem ir:

1. Jūsu prāt kā nosaka 3 g.v. bērna emocionālo līdzsvarotību

Atbilde

1. Tas ir atkarīgs no ģimenes stāvokļa mājās
2. Manu prāt kā bērns tiek iznēsāts, daudz kas atkarājas, vai māte ir grūtniecības laikā bijusi lielā stresā, vai nē.
3. Viss ir atkarīgs no vecākiem, bērni ir vecāku spogulis, ja mājās nav miera, tad bērns nebūs mierīgs un uzvedīsies situācijai neatbilstoši.

2. Jūsu praktiskie paņēmieni, ieteikumi pirmajā saskarsmē ar jauniesācējiem grupiņā, vai praktizējat drošās piesaiste metodi?

Atbilde.

1. Sākumā cenšos iepazīties ar vecākiem, lai es varētu saprast ko gaidīt no bērna un tad piedāvāju savu draudzību. / Esmu dzirdējusi kaut ko par drošo piesaisti
2. Drošās izveides piesaiste ir atkarīga no bērna, daži soļo brīvi iekšā aizmirstot pa vecākiem, dažus nākas lēnām pieradināt pie jaunās vides skaidrojot un pastāstot darbības kas norisināsies šajā brīdī.
3. Jā es mēģinu nodibināt ciešu kontaktu ar katru jaunu bērnu. Parasti cenšos novirzīt bērna domas ar kaut ko labu un interesantu, ko viņš nav redzējis, kad ierodas pirmo Viss ir jauns un neredzēts un katru dienu pa drusciņai mēs izejam cauri visām grupām un dārziņam, kamēr viņš jūtas droši.

3. Kādas darbības jūs veicat, lai ieinteresētu, motivētu piedalīties bērnu jaunās aktivitātēs, nodarbībās?

Atbilde.

1. Katrai nedēļas tēmai ir savi priekšmeti, kas tiek izmantoti un skaidroti, ko bērni var ņemt taustīt skatīt un reizēm pat smaržot.
2. Mums grupiņā ir bruņurupucītis un katru dienu aktivitātēs viss aktīvākais bērns var viņu pabarot, un katru dienu tiek kāds izvēlēts par grupas dežurantu, kas šo darbību pildīs
3. Mēs izmantojam mūzikas instrumentus dienas ritu sākot un beidzot, bērniem tas patīk.

4. Jūsu prāt, cik liela ietekme un nozīme 3 g.v. bērna audzināšanā ir ģimenei?

Atbilde

1. Ģimene ir pats bērna pamats, ģimene ietekmē pilnīgi visu
2. Nu kaut gan bērns mācību iestādē pavada daudz laika, tomēr saikne ar ģimeni ir viennozīmīgi saprotama, mēs jau bērnu neaudzinām, to dara vecāki.
3. Bērnam, vai mīlestību un drošību un kas vēl labāk to var dot par tēti un mammu, un tas ir ļoti noteicoši viss īpašāk tik mazam bērnam.

5. Kā nodarbināt sevišķi aktīvus un enerģiskus bērnu?

Atbilde.

1. Mums ir ierīkots miera sols, kur viņi var mazliet pasēdēt un nomierināties.
2. Parasti iedodu kādu darbiņu pie galda padarīt
3. Es mācu kā medītēt un ja kāds ir aktīvs tad viņš pats pasaka ka laiks viņam medītēt.

6. jūsu prāta, kādas tipiskās kļūdas pieļauj vecāki audzināšanā ?

Atbilde.

1. Pārāk liela viss atļautība viss īpašāk uz mantu nešanu.
2. Pārlietu pārspīlēta lieka uzmanība bērna drošības apdraudējuma jautumam
3. Kad vecāki ļauj saviem bērniem pašiem kāpt uz galvas.

Kā pamats bērna attīstībai raksturojuma veidošana tika ņemtas 2017 gada dinamiskās attīstības kartes (sk. 3. pielikums)

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
ADRIANA 2,8 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 1 • Mājās ir divi kaķi un suns • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,5 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā ja bērnu atved tēvs. Bērns ilgāku laiku turas pie mammas un ienāk grupā ja skolotāja paņem bērnu rokās, bērns neraud. • Bērns spēlējās patstāvīgi un ir droša, neļauj sev darīt pāri. Bērns var spēlēties ar citiem bērniem, laba komunikācijā ar bērnu X • Bērns sagaida vecākus, izrādot prieku, bet ne vienmēr iet pie viņiem, brīžiem izrāda nepatiku ģērbties un doties prom no bērnudārza telpām.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reāģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	3	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda ļoti aktīvi darboties	3
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	2	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Manā skatījumā šai meitenei nav izveidojušās ar abiem vecākiem līdzvērtīgas attiecības.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
ELZA 3.1 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 4 • Mājās ir suns • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,5 gadu vecuma	• Bērns ienāk grupiņā ja skolotāja paņem bērnu rokās, bērns reizēm raud, neatkarīgi kurš no vecākiem viņu atved. • Bērns spēlējas patstāvīgi un arī kopā ar citiem bērniem, bet ne ilglaicīgi. Nedala mantas. • Vecākus sagaida ar sajūsmu un prieku skrienot pretī.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	3	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	3
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda ļoti aktīvi darboties	3
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	2
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	3	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Šajā gadījumā esmu pārliecināta, ka starp vecākiem un bērnu ir izveidojusies drošā piesaiste un to pierāda arī attīstības rādītāju novērtējums, jo tie ir progresējuši.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
ROIJS 2,10 GADI	Bērnu audzina māte un tēvs kopā. Bērnu skaits ģimenē ir 1 Mājās nav mājdzīvnieku Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,8 gadu vecuma	Bērns ienāk grupā raudādams, bet ātri nomierinās Bērns spēlējās viens, parasti pie galda, ātri aizvairojas, izrāda nepatiku, uzsāk raudāt ja negūst sev vēlamās mantas. Sagaida vecākus ar dusmām un spītību, negrib iet pie vecākiem. Vecāki paņem viņu klēpī un viņš spirinās un ir dusmīga	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	2
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	2	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	2	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	2	Izrāda ļoti aktīvi darboties	2
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	2
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	2	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	2
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Manā skatījumā šim puisim nav izveidojušās ar abiem vecākiem droša saites attiecības.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
BRUNO 2,5 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 2 • Mājās ir kaķis • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,6 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā neatkarīgi, kas viņu atved • Bērns spēlējās patstāvīgi un ir droša, neļauj sev darīt pāri. Bieži pats kādam iekoš vai ieskrāpē. bērns var spēlēt ar citiem bērniem, laba komunikācija gan ar bērniem gan ar pieaugušajiem. • Sagaida vecākus ar prieku un dodas pie viņiem bez problēmām.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	2	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	2
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda ļoti aktīvi darboties	3
			Atpazīst emocijas	3	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	2	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	2	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	2	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Viņš ir ļoti drošs, bet viņš pievērš savu uzmanību darot citiem pāri, līdz ar to es uzskatu, ka droša saite nav izveidojusies ar vecākiem.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
DIĀNA 3 GADI	• Bērnu audzina māte un vecmamma. • Bērnu skaits ģimenē ir 1 • Mājās nav dzīvnieku • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,5 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā ja skolotāja viņu paņem klēpi. • Bērns spēlējas patstāvīgi, bet neizrāda interesi sadarboties ar citiem bērniem. Seko līdzī pedagogam. • Bērns sagaida mammu reizēm ar raudāšanu, bet ātri nomierinās.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spoguļi, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atsperties ar abām kājām	2
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	2	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	2	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	2
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	2	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	1	Izrāda ļoti aktīvi darboties	2
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	2
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	2	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	2
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	2	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	2
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Manā skatījumā šai meitenei nav izveidojušās ar abiem vecākiem līdzvērtīgas attiecības.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
MARTA 2,11 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā, bet tēvs ir jūrnieks un pavada daudz laika uz kuģa. • Bērnu skaits ģimenē ir 1 • Mājās nav dzīvnieku • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,7 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā, neatkarīgi no pedagoga, vai bērniem, kas ir grupā. • Bērns izrāda vienaldzību pret komunikāciju pret citiem bērniem un pieaugušajiem spēlējās patstāvīgi un ir droša. • Bērns sagaida māti mierīgi neizrādot nekādas emocijas.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	1
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	2	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	2
			Prot lūgt palīdzību	1	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	2
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	1	Spēj noturēt līdzsvaru	1
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	2	Izrāda velmi aktīvi darboties	1
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	2
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	2	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	2
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	1	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	1
			Atšķir savas personīgās mantas	2	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Iespējams ka šis ir gadījums, ka savstarpējā emocionālā saikne ar māti ir ļoti vāji izteikta attīstības rādītājos vērojama dikstāve.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
DANIELS 2,10 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 2 • Mājās ir kaķis un suns • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,8 gadu vecuma	• Bērns ienāk grupiņā katru reizi ar citādām emocijām. • Bērns spēlējās patstāvīgi neļauj sev darīt pāri. bērns var spēlēties ar citiem bērniem, bet labprāt izvēlas spēlēties viens laba komunikācija ar bērniem un pieaugušajiem. • Sagaidot vecākus bērns viņus sagaida ar dažādām emocijām atkarīgs kāda ir bijusi dienas gaita pēc snaudas.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spoguļi, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	3	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	3
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda velmi aktīvi darboties	2
			Atpazīst emocijas	3	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	3	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Manā skatījumā šai meitenei nav izveidojušās ar abiem vecākiem līdzvērtīgas attiecības.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
GABRIELLA 2,8 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 2 • Mājās ir divi suņi • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,4 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā ja bērnu atved tēvs. Bērns ilgāku laiku turas pie mamma un ienāk grupā ja mamma ar viņu aprunājas un saka, ka noteikti atnāks pakaļ. • Bērns spēlējās patstāvīgi un ir droša, neļauj sev darīt pāri. bērns var spēlēties ar citiem bērniem, laba, labi komunicē ar pieaugušajiem. • Bērns priecīgs sagaida savus vecākus.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spoguļi, reāģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	2	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	2	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda velmi aktīvi darboties	3
			Atpazīst emocijas	2	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	1	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	2

Manā skatījumā šai meitenei nav izveidojušās ar abiem vecākiem līdzvērtīgas attiecības.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
HUGO 2.7 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 1 • Mājās ir trusītis • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 1,6 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā. • Bērns spēlējas pie galda, labprāt darbojās ar papīru un puzzle • Vecākus sagaida reizēm raudot.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	2
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	2
			Prot lūgt palīdzību	3	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	2
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	2
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda ļoti aktīvi darboties	2
			Atpazīst emocijas	3	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	2	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	2
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	3

Manā skatījumā šim puikam nav izveidojušās drošā piesaiste ar vecākiem, līdz ar to arī attīstība ir salīdzinoši lēna.

BĒRNS / GADI, MĒNEŠI	ĢIMENE	SASKARSME BERNUDĀRZĀ AR SKOLOTĀJU/ BĒRNIEM	SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA		FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA	
GUSTAVS 3.4 GADI	• Bērnu audzina māte un tēvs kopā. • Bērnu skaits ģimenē ir 7 • Mājās ir suns • Bērns sāka apmeklēt Pii iestādi no 2 gadu vecuma	• Bērns droši ienāk grupiņā un dodas uzreiz spēlēties • Bērns spēlējas patstāvīgi un kopā ar citiem bērniem • Bērns sagaida vecākus ar prieku.	Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	3	Lec uz vietas atspēroties ar abām kājām	3
			Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	3	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus	3
			Prot lūgt palīdzību	3	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma	3
			Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	3	Spēj noturēt līdzsvaru	3
			Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	3	Izrāda ļoti aktīvi darboties	3
			Atpazīst emocijas	3	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.	3
			Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	3	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka	3
			Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	3	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c	3
			Atšķir savas personīgās mantas	3	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, ota, u.c	3

Šajā gadījumā esmu pārliecināta, ka starp vecākiem un bērnu ir izveidojusies drošā piesaiste un to pierāda arī attīstības rādītāju novērtējums, jo tie ir progresējis.

SECINAJUMI

Mana kvalifikācijas darba tēma ir "Ģimenes loma bērna attīstībā līdz 3 gadu vecumam"

Teorētiskajā literatūrā par bērnu attīstības psihofizioloģijas un sociālās attīstības likumsakarībām būtiska uzmanība tiek pievērsta vecāku un bērnu mijiedarbībai. tajā ir daudz pieņēmumu, meklējumu tai skaita riska faktori kuros atspoguļo bērna attīstības pozitīvos un mazāk veiksmīgos gadījumus.

Darba teorētiskajā daļā tika apkopota un analizēta teorētiskā literatūra par bērna drošo piesaisti ģimenē vecāku lomai un 3 gadus veca bērna raksturojumu

Šī pētījuma mērķis bija izpētīt ģimenes nozīmi un iespējas 3 gadus veca bērna attīstībā

Organizējot praktisko pētījumu par ģimenes nozīmes izpēti 3 g.v bērna attīstība tika izvirzīta šāda hipotēze - 3 g.v. bērnu psihofizioloģijas kā un emocionālā attīstība ir sekmēta, ja starp vecākiem un bērniem nodibināta drošā vitālā saite.

Lai pierādītu šo izvirzīto hipotēzi, tika veikts bērnu dinamisko attīstības karšu rādītāju salīdzinājums ar katra bērna ģimenes izpēti mijiedarbībām

Veicot visus pētījumā izvirzītos uzdevumus nonācu pie šādiem galvenajiem secinājumiem

1 Ir būtiska korelācija starp bērna labizjūtu drošību ģimenē un attīstības psihofizioloģijas kā un emocionālas dinamikas rādītājiem

3 Jo vairāk bērns ģimenē izjūt mīlestību savstarpēju cieņu, draudzību pozitīvitāti, jo viņa attīstība progresē straujāk

3Ja bērnam trūkst uzmanības un drošības pamata ģimenē, tad arī viņš grūtāk veido saskarsmi ar citiem bērniem un pieaugušajiem

4 Pii pedagogiem efektīvāk ir kvalitatīvāk strādāt. ja bērnam drošā piesaiste ir izveidojusies ar vecākiem mājas

Manas pedagoģiskās pieredzes trūkuma un pētījuma laika izstrādes ierobežojuma dēļ izvirzītā hipotēze apstiprinājās daļēji.

Ieteikumi.

Pētījuma izstrādes gaitā ka esmu nonākusi pie atdzinās, ka pii skolotājam jābūt ļoti zinošam pedagoģijas, psiholoģijas, medicīnas un sporta nozarēs

Mazbērna vecumā bērnam

līdz 3 gadiem ļoti svarīgs ir emocionālais atbalsts un stabilitāte no vecāku un pirmskolas pedagogu puses.

Mans ieteikums būtu jaunajiem vecākiem pirms vest bērnu uz pii iepazīstināt ar savādākām, jaunām vides maiņas situācijām. (veikals, teātris pulciņi, ciemos, u.c sabiedriskās vietās)

Savā pedagoģiskajā pieredzē nonācu pie atziņām ka vecāki savu informāciju par bērna audzināšanu gūs no interneta vietnēm, kas var būt pat ļoti maldīgas. Mans ieteikums būtu lasīt monogrāfijas un apmeklēt kursus kur sniegtā informācija ir daudz patiesāka un noderīgāka.

Literatūras saraksts

Izmantotā literatūra

- *Vecākiem bērna dzīvē ir nozīmīga loma (25.09.2018)* <https://brivbridis.lv/vecaku-loma-berna-dzive/>
- *Lūcija Rutka - Pedagoģa psiholoģiskā kompetence. (2012)*
- *Rpiva ģimenes un pirmskolas pedagoģijas katedra bērns kā vertība ģimenē un pirmskolā rīga (2000)*
- *Freud, S. (1961). The ego and the id. In standart edition. London: Hogarth.*
- *Piesaiste un zaudējums (11.09.2018)* <https://www.abebe.org.br/files/John-Bowlby-Attachment-Second-Edition-Attachment-and-Loss-Series-Vol-1-1983.pdf>
- *Daina Dzintare un Inga Atrangaine Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētājs Teorija, Pieredze, Prakse (2007)*
- *Tomass. Likona - Bērna audzināšana (2000)*
- *Neredzamās saites - bērna emocionālās piesaistes veidi, kas veido pasaules uztveri (23.09.2018)* <http://www.mammamuntetiem.lv/articles/34545/neredzamas-saites-berna-emocionalas-piesaistes-veidi-kas-veido-pasaules-uztveri/>
- *Vasta, R. (1992). Six Theories of Child Development. Great Britain*
- *Olga Pizarika/Gordona Ņūfelda kursa «Vītālā saikne» materiāli (LEKCIJU MATERIĀLS)*
- *Drošā pamatne - vecāku un bērnu piesaiste veselīgā cilvēka attīstībā (7.10.2018)* <https://pdfs.semanticscholar.org/545b/983942722792c0e0c48b699aced98323d13e.pdf>
- *Doudet, A.R. (2011). Glossary for Psychology. NY: Worth Publishers*
- *Vorobjovs, A. (2002). Sociālā psiholoģija. R.: Izglītības soli.*
- *Atkārtota Andersena uzvedības modeļa izmantošana veselības aprūpes jomā: sistemātiska pētījumu pārskats no 1998. līdz 2011. gadam (3.10.2018)* <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3488807/>
- *Schaffer, R. (2006). Key concepts in developmental psychology. London: Sage publications.*
- *Vecumposmu attīstības īpatnības: 2-3 gadi (17.10.2018)* http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/pozitivas_disciplinesanas_metodes/?doc=779
- *Осокина, И. (1986). Физическая культура в детском саду. Москва: Просвещение.*
- *Bērni un kustība (8.11.2018)* <https://dejotprieks.lv/berni-un-kustiba/>
- *Jaundzimušā psiholoģija (11.10.2018)* <https://noderes.lv/jaundzimusa-psihologija>
- *Smith, L., Dockrell, J., Tomlinson, P. (2003). Piaget, Vygotsky and beyond. London: Routledge*
- *Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem (22.09.2018)* http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/metodiskie_ieteikumi_darba_ar_berniem/?doc=818
- *Ģimenē kopā pavadītais laiks - emocionāls atbalsts bērnam (30.10.2018)* <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/gimene-kopa-pavaditais-laiks-emocionals-atbalsts-bernam.a257213/>

- Robert Karen (1996) *Becoming Attached: First Relationships and How They Shape Our Capacity to Love*
- (M. Ābeltiņa. 21.10.2018) <https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/slapjo-kabatlakatinu-svetki-kas-mums-mates-diena-liek-aizkustinajuma-raudat.d?id=47404747&page=1>
- L. H. Gustavsons (1995) *Bērnu tētis : par tuvību un cieņu pret bērniem*
- L.S.Vigotskij *Domāšana un runa* (2013)
- (Bērna fiziskā attīstība 6.10.2018) https://medicine.lv/raksti/berna-fiziska-attistiba_99519
- *Sociālās rehabilitācijas un motivācijas programma personām, cietušām no prettiesiskām darbībām un smagām dzīves situācijām ģimenē un ārpus tās.* (30.09.2018)
https://kraslava.lv/uploads/media/Soci%C4%81l%C4%81s_rehabilit%C4%81cijas_un_motiv%C4%81cijas_programma.doc
- (Olga Mihailova, 3PB Rīgā, 2014. gada 15. maijā, *Audzināšanas stilu pārmantošana*)(LEKCIJU MATERIĀLS)
- (Montesori pedagoģija mājās un 3 attīstoši uzdevumi bērniem) (2.10.2018)
<http://www.mammamuntetiem.lv/articles/38705/montesori-pedagogija-majas-un-3-attistosi-uzdevumi-berniem/>

1. Pielikums

**Vecāku aptauja.
LU PPMF
studentes
Inetas Bukas
kvalifikācijas darba aptauja.**

1. Kādas rotaļas, vai spēles jūs mājās kopā ar bērnu veicat brīvajā laikā?

.....
.....

2. Kādas rotaļas vai spēles visvairāk patīk jūsu bērnam ar ko viņš rotaļājas vislabāk?.....

.....

3. Vai bērnu audzina abi vecāki?

- Māte un Tēvs
- Māte
- Tēvs
- Citi

.....

4. Cik bērni ir jūsu ģimenē?

- 1.
- 2.
- 3.

Vairāk

5. Vai mājas ir dzīvnieki, kādi?

- Nē
- Jā

6. Kādā vecumā bērns sāka patstāvīgi rāpot?

.....

7. Kādā vecumā bērns sāka pastāvīgi staigāt?

.....

8. Vai jūsu bērns slimo?

- Ļoti bieži
- Bieži
- Dažreiz
- Reti
- Ļoti reti

9. Vai Jūsu bērnam ir kādas īpašas rakstura iezīmes (histērijas lēkmes, bailes, pārspīlēta emocionalitāte, nervozitāte). Kas tos izraisa?

- Nav
- Ir

.....
.....

10. Vai jūs vedat bērnu uz pulciņiem?

- Nē
- Jā (Kādiem)

.....
.....
.....

11. No kāda vecuma bērns sāka apmeklēt Pirmsskolas izglītības iestādi?

.....

12. Ar ko bērnam ir viss labākais kontakts?

.....
.....

13. Kāda ir jūsu sadarbība ar bērnu?

.....
.....
.....

14. Kādu veida disciplīnu jūs pielietojat, bērna audzināšanā.

.....
.....
.....
.....
.....

Pedagogu aptauja.
LU PPMF
studentes
Inetas Bukas
kvalifikācijas darba aptauja.

1. Jūsu prāt kā nosaka 3 g.v. bērna emocionālo līdzsvarotību

.....
.....

2. Jūsu praktiskie paņēmieni, ieteikumi pirmajā saskarsmē ar jauniešiem grupā, vai praktizējat drošās piesaiste metodes?

.....
.....

3. Kādas darbības jūs veicat, lai ieinteresētu, motivētu piedalīties bērnu jaunās aktivitātēs, nodarbībās?

.....
.....

4. Jūsu prāt, cik liela ietekme un nozīme 3 g.v. bērna audzināšanā ir ģimenei?

.....

5. Kā nodarbināt sevišķi aktīvus un enerģiskus bērnus?

.....
.....

6. Jūsu prāt, kādas tipiskās kļūdas pieļauj vecāki audzināšanā

.....
.....

3. pielikums

BĒRNA ATTĪSTĪBU KARTE

Vērtējums: 3- prot, zina, spēj, veic pastāvīgi

2- prot, zina, spēj, paveic ar pieaugušā palīdzību

1- vel neprot, nezina, nespēj

SOCIĀLĀ ZINĪBA UN ĒTIKA	FIZISKĀ IZGLĪTĪBA UN VESALĪBA
Apzinās savu ķermeni, atpazīst sevi spogulī, reaģē uz savu vārdu	Lec uz vietas atsperoties ar abām kājām
Atdarina pieaugušo darbības sadzīvē	Soļo brīvi pa platu virsmu, pārkāpjot šķēršļus, smilšu maisus
Prot lūgt palīdzību	Met pieaugušā dotos priekšmetus nenoteiktā virzienā, tver padotus priekšmetus no tuva attāluma
Veic elementārus pašapkalpošanās darbus, ģērbjas, ēd, mazgājas	Spēj noturēt līdzsvaru
Grib līdzdarboties, spēlēs, rotaļās	Izrāda velmi aktīvi darboties
Atpazīst emocijas	Darbojas ar lielo, mazo konstruēšanas materiālu: būvē, labo savas kļūdas.
Saprot ko drīkst un ko nedrīkst darīt	Darbojas ar papīru, griež, plēš loka
Sakārto pēc spēlēšanās rotaļlietas	Izpilda vārdiskas instrukcijas augšā, lejā uz sāniem, iekšā, pāri zem u.c
Atšķir savas personīgās mantas	Pareizā tvērienā lieto rakstāmpiederumus, Darbarīkus, zīmulis, pildspalva, otas, u.c